

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Postavení insolvenčního správce v insolvenčním řízení

Vedoucí diplomové práce

Diplomant

Plzeň

Doc. JUDr. Bohumil Havel, Ph. D.

Lukáš Hojdn

2011

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem vyznačil všechny prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze, dne

Poděkování

Za cenné rady a připomínky při psaní této diplomové práce děkuji panu
Doc. JUDr. Bohumilu Havlovi, Ph. D.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Historický vývoj insolvence se zaměřením na osobu správce.....	9
2.1 Historický vývoj insolvence ve světě.....	9
2.2 Insolvenční právo na našem území.....	12
3. Principy a logika úlohy insolvenčního správce v českém právním řádu dle zákona č. 182/2006 Sb.....	16
3.1 Ekonomický princip úlohy insolvenčního správce a insolvence obecně a z něj vyplývající podstata funkce insolvenčního správce.....	16
3.2 Povinnosti a základní zásady výkonu funkce insolvenčního správce.....	18
3.2.1 Obecné	18
3.2.2 Konkrétní	21
3.3 Zásady subsidiárních právních předpisů pro insolvenční zákon a zákon o insolvenčních správcích.....	22
3.4 Předpoklady plnění povinností.....	22
3.5 Kvalifikační předpoklady insolvenčních správců	24
3.6 Úloha insolvenčního správce de lege lata v jednotlivých způsobech řešení úpadku.....	26
3.6.1 Konkurs.....	26
3.6.2 Reorganizace.....	28
3.6.3 Oddlužení.....	29
3.6.4 Úpadek finančních institucí	30
4. Insolvenční správce a další správci	32
4.1 Insolvenční správce.....	32
4.1.1 Obecný insolvenční správce.....	33
4.1.2 Insolvenční správce jako orgán veřejné moci a veřejný činitel.....	34
4.2 Hostující insolvenční správce.....	38
4.3 Předběžný správce	39
4.4 Zástupce insolvenčního správce.....	40
4.5 Oddělený insolvenční správce.....	41
4.6 Zvláštní insolvenční správce.....	42
4.7 Zahraniční insolvenční správce a zahraniční insolvenční správce pojišťovny nebo zajišťovny.....	44
4.8 Seznam insolvenčních správců.....	44
4.9 Odměna a úhrada nákladů správců.....	45
4.9.1 Odměna správce.....	45
4.9.2 Náklady správce.....	46
4.10 Změna insolvenčního zákona, zákon č. 69/2011 Sb. a její dopad na insolvenčního správce	48
5. Zásadní změny postavení insolvenčního správce dle zákona č. 182/2006 Sb. od správce konkursní podstaty dle zákona č. 328/1991 Sb. v rámci konkursu.....	49
5.1 Postavení správce.....	49
5.2 Odlišný výkon činnosti.....	49
5.3 Nové druhy insolvenčních správců.....	50

5.4	Určení osoby správce.....	50
5.5	Seznam insolvenčních správců.....	52
5.6	Zvýšení vlivu věřitelů na správce.....	53
5.7	Odměňování	53
5.8	Využívání služeb specialistů ze strany správců.....	54
5.9	Pojištění odpovědnosti správců	54
5.10	Sankce za porušení povinností	55
6.	Dopady předpisů EU na výkon pravomoci insolvenčního správce.....	56
6.1	Obecně k přeshraniční insolvenci v EU/EHP.....	57
6.2	Postavení správce v přeshraničním insolvenčním řízení a jeho pravomoci.....	57
6.3	Postavení správce finančních institucí v přeshraničním řízení	59
7.	Komparace obdobného institutu insolvenčního správce v USA s českou právní úpravou.....	60
7.1	Systém insolvenčních správců v USA.....	62
7.2	Funkce tzv. hlavních insolvenčních správců	62
7.3	Advokáti hlavních insolvenčních správců.....	63
7.4	Funkce tzv. vedlejších insolvenčních správců.....	64
7.5	Jmenování vedlejšího insolvenčního správce.....	65
7.6	Odměna vedlejších insolvenčních správců.....	66
7.7	Odvolání insolvenčních správců.....	67
7.8	Struktura Úpadkového zákona USA.....	68
8.	Odpovědnost insolvenčního správce při správě cizího majetku a jeho kontrola.....	69
8.1	Důsledky neplnění povinností insolvenčních správců.....	69
8.2	Odpovědnost insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu.....	70
8.3	Pojištění správců	72
8.4	Trestné činy insolvenčních správců v souvislosti s výkonem funkce ...	73
8.4.1	Insolvenční správce jakožto úřední osoba.....	73
8.4.2	Pletichy v insolvenčním řízení § 226 TZ.....	74
8.4.3	Porušení povinností při správě cizího majetku § 220 a § 221 TZ	76
8.4.4	Některé další trestné činy insolvenčních správců při výkonu činnosti.....	78
8.5	Mediální kauza Berka, aneb bolestné zkušenosti se správcem konkursní podstaty.....	78
8.6	Ukončení činnosti insolvenčních správců	79
8.7	Kontrola činnosti insolvenčních správců.....	81
9.	Institut insolvenčního správce de lege ferenda.....	83
9.1	Požadavek vzdělání insolvenčních správců.....	83
9.2	Status veřejného činitele a samosprávná komora správců.....	84
9.3	Dodržování jednotné terminologie	85
10.	Závěr.....	86
	Seznam použité literatury.....	88
	Resumé.....	92
	Přílohy.....	94

1. Úvod

„Každý nový začátek pochází z konce nějakého jiného začátku.“

Seneca

O problematiku insolvenčního práva jsem se začal zajímat v průběhu svého studia na Západočeské univerzitě v Plzni zcela náhodou a to díky volitelnému předmětu „Nové a staré insolvenční a konkurzní právo“, jehož jsem se jako student, obchodním právem téměř nedotčený, účastnil. Odvětví na pomezí ekonomie a práva spojené s novou přelomovou právní úpravou mě posléze natolik zaujalo, že jsem se rozhodl se mu dále věnovat, ať již v podobě insolvenčního správce, či advokáta. Téma mé práce hovoří ve prospěch první z obou variant.

Jedním z hlavních důvodů proč jsem si vybral ke zpracování právě oblast insolvenčního práva byl fakt, že se jedná o téma značně kontroverzní a to přinejmenším v očích širší veřejnosti. Je to způsobené neutěšeným právním stavem našeho porevolučního období, který do jisté míry přetrvával se zákonem o konkursu a vyrovnání, až do nedávné minulosti. Vinou mezerovité právní úpravy, často umožňující morální hazard s majetkem dlužníka, potažmo věřitelů, vznikl jakýsi přízrak konkursního řízení, jakožto konečné stanice dlužníka i jeho věřitelů, a konkursních správců, jako „supů“, kteří nejenom, že urychlí bankrot dlužníka, ale nezřídka z obrovského majetku nerozdělí samotným věřitelům téměř nic.¹ V mnohém byly tyto obavy oprávněné, dokládá to i řada případů konkursních machinací a podvodů, které díky patřičné medializaci vešly všeobecně ve známost. Na mediálně nejvděčnější kauze, zde pak v kapitole o odpovědnosti správců, některé chyby právního nastavení insolvenčního řízení ilustruji.

Špatné zkušenosti se správcem konkurzní podstaty rovněž posilovaly hlasy odsuzující insolvenční řízení jako takové, zejména pro svojí nízkou efektivitu a nedostatečná práva věřitelů. Mnozí z řad široké i odborné veřejnosti tak uvažovali o jeho úplném zrušení jako neefektivním a drahým způsobu řešení finančních problémů dlužníka. Představu o tom, že k úspěšnému fungování tržní ekonomiky postačí osvědčené řízení exekuční, se proto pokusím rozbít hned v úvodu práce.

¹ Výtěžnost konkursů se zřídka kdy pohybovala nad 10% hodnoty závazků.

Na následujících řádcích bych tak rád čtenáře seznámil s podstatou fungování insolvenčního řízení a insolvenčního správce (dále často jen „správce“), jakožto jeho esenciální součástí. Výklad týkající se samotného řízení proto není unikem od tématu, ale osvětlení smyslu a souvislostí pro pochopení jednotlivostí tolik důležité. Protože „historie je matkou moudrosti“, zařadil jsem do svého výkladu nejprve vývoj insolvenčního řízení a úlohy insolvenčního správce, která se přizpůsobovala jeho potřebám v čase. Dále se věnuji především pozitivní právní úpravě tématu, tak jak vyplývá ze zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení, insolvenční zákon, (dále také jako „insolvenční zákon“, nebo „InsZ“), zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, (dále jen „zákon o insolvenčních správcích“) a jejich prováděcích předpisů.

Odlišná je pak kapitola čtvrtá, zdůrazňující dopad změny právní úpravy na institut insolvenčních správců a kapitola šestá, přibližující podobný institut ve Spojených státech amerických. Vzhledem k faktu, že je Česká republika součástí širšího evropského společenství a je částečně podrobena evropské jurisdikci, zmiňuji v páté kapitole i dopady těchto předpisů. Jedna z posledních kapitol se pak věnuje možným změnám právní úpravy týkající se správců, které považuji za vhodné.

V úvodu považuji za dobré ještě zmínit základní pojem insolvence, jakožto platební neschopnosti. Základem pro ni je totiž skutečnost, že dlužník chce plnit svým věřitelům, ale není toho z nějakých důvodů schopen. Pokud jsou těmi důvody neuhrazené pohledávky od odběratelů, jedná se o druhotnou platební neschopnost. Opakem je platební nevůle, kdy dlužník primárně neplní, protože nechce. Zákon insolvenční definuje pomocí několika vyvratitelných právních domněnek. Důležitější pro insolvenční právo než insolvence dlužníka je však existence jeho úpadku, širšího pojmu než insolvence, jehož vznik a povahu zákon explicitně stanoví. Pro potřeby této práce je důležité si rozdíl uvědomit zvláště pro to, že funkce správce se obligatorně váže pouze k době od prohlášení úpadku.

Snahou této práce je tedy mimo seznámení s institutem insolvenčního správce poukázání na nevhodnost koncepce správce v zákoně o konkurzu a vyrovnání a z toho pramenících problémů, které v paměti veřejnosti stále přetrvávají. Zvýrazněním odlišností nynějšího zákona, se pokusím dojít k závěru, zda se zákonodárce poučil

z minulých chyb a zda současná úprava již neumožňuje správcům beztrestné chování ke škodě dlužníka, věřitelů i celé společnosti.

2. Historický vývoj insolvence se zaměřením na osobu správce

2.1 Historický vývoj insolvence ve světě

Tak, jako ostatně celá kontinentální právní kultura, má i evropské insolvenční právo svůj historický původ v právu římském, a to konkrétně římské univerzální, či reálné exekuci, která umožňovala jistou formu spolupůsobení věřitelů. Reálná exekuce spočívala v nedobrovolném prodeji majetku dlužníka prostřednictvím „magistra“ jmenovaného ze středu věřitelů, přičemž kupující vyplácel ujednané podíly přímo věřitelům. Nejednalo se však o zvláštní řízení, nebyla vyžadována mnohost věřitelů, exekuce byla uplatňována pouze vůči vykonatelným pohledávkám a ani pojem úpadku římské právo neznalo. Proto nemůžeme ještě hovořit o insolvenční dlužníka, avšak určité její aspekty vedly později k jejímu vzniku. Důležitý byl společný postup více věřitelů důsledně později vyžadovaný v moderních insolvenčních úpravách i funkce speciálního magistra zprostředkovávajícího prodej podobně, jak to činí insolvenční správce při prodeji majetkové podstaty. S trochou nadsázky se dá tedy říci, že onen magistr byl prvním doloženým předchůdcem dnešního insolvenčního správce. Samotné označení správce se odvíjí od označení celého řízení, v různých dobách se tato řízení označovala jako konkursní, insolvenční, vyrovnávací apod.

Ještě více se klasickému pojetí exekuce a konkurzu přiblížila pozdější úprava prétorského práva, tzv. „*misio in bona debitoris*“. Spočívala v tom, že pod dohledem samotného prétora byl zvolen tzv. „*curator bonorum*“, který převzal dlužníkuv majetek do své správy, po částech ho rozprodával a z výnosů pak uspokojoval poměrně dlužníkovy věřitele. Chtěl-li dlužník tomuto potupnému procesu zabránit, mohl se vzdát svého majetku ve prospěch věřitelů dobrovolně. V tomto případě již došlo k určitému posunu u osoby správce, který jakožto nezávislá osoba byl pod dohledem orgánu veřejné moci, dlužníkuv majetek pak spravoval a výtěžek rozděloval výhradně sám.

„Celkové exekuci se však blížil poté novější výtvar prétorského práva „misio in bona debitoris“, kdy byl pod dohledem prétora zvolen „curator bonorum“, který měl převzít majetek do správy, po částech jej zcizit a z výnosu uspokojit věřitele podílově.“²

² RABAN, Přemysl. Moderní pojetí konkursu a jeho obraz v některých světových insolvenčních systémech. *Právní rozhledy*. 2002, 9, s. 429. Dostupný také z WWW: <<http://www.beck-online.cz>>.

Společný původ exekuce i konkursu v římské univerzální exekuci a jejich postupné vydělování, které se z důvodu určitých podobností nabízí, Zoulík vyvrací argumentem, že římské řešení nemělo „plynulé, navazující“ pokračování a naopak v novověku se rodící insolvenční právo teprve přebíralo některé instituty římského práva.³

Skutečný původ insolvenčního práva a tedy i správce je tak možná nutné hledat až v severoitalských městech, která se však zprvu řídila právem obyčejovým, a tak jsou jeho počátky obtížně zjištělné. Pro tuto teorii hovoří i dosud užívaná právní terminologie pojmu „bankrot“ z italského *banco rotto*, tedy zlomený stůl.

„Mnohé ukazuje na to, že insolvenční řízení vzniklo v severoitalských městech, podobně jako právo obchodní ... Bylo součástí tzv. statutárního práva těchto měst, které bylo zprvu právem obyčejovým.“⁴

Samotné konkursní právo se objevuje až s rozvojem hospodářství počátkem novověku, kdy s růstem trhu a podnikání narůstá i počet dlužníků a jejich úpadků. V této době, jíž můžeme označit jako „předklasickou“, se objevuje i speciální konkursní řízení, které vzniká v různých zemích různými způsoby.⁵ Institut insolvenčního správce však chybí, nebo nehraje tak významnou roli jako v klasickém období. Jeho jednotlivé dílčí funkce v některých řízeních pak vykonávají kurátoři, kontradiktoři či další soudem ustanovení předchůdci správců. Jako typickou právní úpravu pro toto období jmenuji např. Josefínský konkursní řád z r. 1781 či rakousko-český směnečný řád z roku 1763, jenž také obsahoval některé normy konkursního práva, navíc unifikoval české a rakouské právo.

Klasické vývojové období pak začíná počátkem devatenáctého století a končí stoletím dvacátým. Charakteristická pro něj je fungující tržní ekonomika s volnou soutěží jejích subjektů a ucelená právní úprava, která je součástí prakticky všech vyspělých právních řádů. Společně s klasickým pojetím konkursu se objevuje i institut vyrovnání, jako jistý způsob sanace dlužníka. Dopady úpadků na společnost nejsou tak významné, jelikož se jedná zejména o malé úpadce, kteří neuspěli v podnikání. Postupně mizí i společenská difamace, spojená s omezením některých občanských práv

³ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*. 2009, 4, s. 154.

⁴ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*. 2009, 4, s. 153

⁵ V německých zemích například ze zajišťovacího řízení.

kvůli úpadku. Insolvenční správce se v tomto období stává ústředním subjektem, který je jakýmsi prostředníkem mezi dlužníkem a jeho věřiteli. Disponuje s dlužnickovým majetkem, zjišťuje jeho stav, provádí zpeněžení a připravuje rozhodnutí soudu. Typickou úpravou pro tuto dobu byl např. pruský konkursní řád z roku 1855. Postupem času vzhledem ke změně obvyklých úpadců na velké, často i nadnárodní podniky, se však jeví konkurs jako řešení nevhodné, ve kterém stát ztrácí jak významného daňového poplatníka, tak i zaměstnavatele a vyrovnání, jak je koncipováno v klasickém pojetí, rovněž není vhodnou sanační formou.

„Přitom vyrovnání (sanační způsob klasického období) ztrácí svůj význam, a tím i opodstatnění, neboť novodobí úpadci většinou nedokáží dostát podmínkám, na něž je vázáno.“⁶

Způsoby řešení úpadku uplatňující se v jednotlivých historických obdobích, které jsem zmínil, však byly spjaty zejména s likvidační úlohou správce. Jeho cílem bylo vždy rozpuštění majetkové podstaty mezi věřitele, čím rychlejší a méně byrokratizované, tím efektivnější.

Institut moderního insolvenčního správce, stejně tak jako instituty moderního insolvenčního práva, jak je známe dnes, však vznikly na území USA a funkci správce přinesly další rozměr. Objevení tohoto trendu je pak často spojováno se zavedením železnice. Dal jim vzniknout odlišný způsob financování, těchto ekonomicky nákladných projektů než jaký zvolila Evropa. Zatímco v tradičně sociálně více naladěné Evropě byly tyto projekty financovány zcela nebo částečně ze státního rozpočtu, v USA se tomu dělo vydáváním dluhopisů soukromými společnostmi. Ty v případě finančních problémů neměly prostředky na uhrazení svých závazků, k převzetí těchto kolosů zase chyběl na trhu dostatečný kapitál a rozprodej by vedl jen k pramalému výtěžku za cenu obrovských negativních dopadů do sociální i hospodářské oblasti. Jediným schůdným řešením bylo tedy rozhodnutí soudu o převedení podniku jako celku do rukou zástupce věřitelů, insolvenčního správce, který v souladu s pokyny věřitelů podnik dále udržoval. Vidíme zde tedy prvopočátek nelikvidační formy řešení úpadkové situace dlužníka a s ní i nové funkce insolvenčního správce zaměřené více na samotnou správu

⁶ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*. 2009, 4, s. 158

a dohled nad řízením o dlužníkovi, než na likvidaci jeho majetku, jak je tomu v jeho tradiční úloze. To však přináší i vyšší nároky na správce.

„Rovněž funkce správce podstaty nabývá širších dimenzí, což vede ke zvýšeným nárokům na kvalifikaci správců i na výběr osoby správce pro konkrétní řízení.“⁷

Zkušenosti získané během sanací několika podobných společností pak vedly ke komplexní zákonné úpravě v r. 1938 a konečně tak k přijetí dosud platného Bankruptcy Reform Act z roku 1978, který byl několikrát novelizován, naposledy pak v r. 2005 a jemuž je pak věnována celá kapitola 6.

Institut reorganizace a její obdoby, jakožto moderní sanační formy řešení úpadku, tedy do Evropy přichází z USA a zásadně mění úlohu insolvenčního správce v řízení, bagatelně řečeno, od dražebníka směrem ke krizovému manažeru. V důsledku toho současné evropské právní systémy, pak stále častěji upřednostňují alternativu k likvidační formě řešení úpadku dlužníka.

2.2 Insolvenční právo na našem území

I na území českého státu má úpadkové právo významnou tradici. Prvopočátek je možné najít již v předpisech práva rakouské monarchie, později pak v navazující právní úpravě samostatného Československa a konečně České republiky. Nutno dodat, že každá nová úprava převzala něco z té předchozí, vycházející ze zkušeností v aplikační praxi.

Poprvé je souhrnně konkursní řízení upraveno roku 1640 v tzv. kridálních, úpadkových ustanoveních „Deklaratoriích a Novellách.“⁸ Dále se pak konkursnímu řízení věnuje reskript v podobě připomínek vídeňských orgánů z roku 1750, který měl nahradit platnost kridálních ustanovení. Posledním významným dokumentem v této oblasti v 18. století byl pak Obecný konkursní řád josefínský z roku 1781, kterému však pro svou nákladnost a zdlouhavost přibývalo odpůrců žádajících jeho revizi. Základem

⁷ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*. 2009, 4, s. 159

⁸ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*. 2009, 4, s. 154

provizorního konkursního řádu z roku 1853 pro uherské země se tak stala tzv. Sommarugova osnova z roku 1848.

Další snahy o vylepšení úpadkového práva vyústily ve druhé polovině 19. století v přijetí konkursního řádu ze dne 25. 12. 1868, vyhlášeného pod č. 1/1869 ř. z., který částečně vycházel z již zmíněného pruského konkursního řádu z 8. května 1855.

Reformu konkursního práva pak na počátku 20. století realizovalo císařské nařízení č. 337/1914 ř. z. ze dne 10. 12. 1914, kterým se zavádí řád konkursní, vyrovnací a odpůrcí. Nová právní úprava vytvořila po vzoru Belgie zvláštní, oproti konkursnímu řádu technicky samostatný vyrovnací řád, jenž obsahoval předpisy vyrovnávání mimo konkurs a též některá ustanovení trestního práva v souvislosti s konkursem.

Právní úprava úpadku byla po vzniku samostatné republiky v roce 1918 přejata tzv. recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. Jednalo se o Rakouský konkursní řád z roku 1914 včetně uherského konkursního řádu a obou vyrovnávacích řádů. V našem právním řádu pak setrvaly více než deset let, až do účinnosti zákona č. 64/1931 Sb. ze dne 27. 3. 1931, kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrcí. Do nového československého zákona byla převzata původní systematika z konkursního řádu z roku 1914 i text většiny ustanovení, která se v praxi osvědčila.

Za hlavní přínos je považováno především zavedení jednotné úpravy na celém území našeho nového státu, jelikož v předchozím období se uplatňovaly jiné předpisy pro dnešní Česko a jiné pro Slovensko a Podkarpatskou Rus. Odlišná úprava v rámci jednoho státního útvaru, jejich zastaralost a nutnost reflektovat tehdejší hospodářské poměry, pak přiměly vládu Československé republiky k vytvoření nové jednotné úpravy.

Právě Konkursní, vyrovnací a odpůrcí řád z roku 1931 také významně rozšířil pravomoci konkursního komisaře, jako jakéhosi speciálního dozorujícího orgánu. Ten dozíral nad činností ostatních orgánů konkursního řízení a disponoval pravomocí i samostatně zakročit. Správce reprezentoval společný zájem všech věřitelů, zajišťoval a spravoval podstatu, přezkoumával pohledávky a vydával o nich prohlášení i rozdělával výtěžek. Účastnil se též sporů ohledně majetkové podstaty. Postupně bylo do jeho

působnosti přesunuto také rozhodování o věcech, které dříve náležely pouze do pravomoci konkursního soudu, což mělo zrychlit celé řízení. Tento právní předpis také poprvé uzákonil institut zvláštního správce, který v aktualizované podobě přežívá do současnosti.

„Pro Konkursní, vyrovnací a odpůřčí řád z roku 1931 je charakteristické, že rozšířil pravomoci konkursního komisaře, který dozíral nad činností ostatních orgánů konkursního řízení a zakročoval i samostatně. Do jeho pravomoci bylo přesunuto, pro urychlení, také rozhodování o věcech, které dříve náleželo do pravomoci konkursního soudu.“⁹

Další vývoj českého úpadkového práva byl násilně přerušen nástupem komunismu k moci a jeho „destruktivním“ přístupem k tržní ekonomice i její právní úpravě. Dne 1. 1. 1951 byl zákon z roku 1931 zrušen novým občanským soudním řádem, který žádné reformní řešení úpadku dlužníka nenabízel. Centrálně plánované hospodářství ostatně ani takovou normu nepotřebovalo a vystačilo si v § 570 – 605 občanského soudního řádu¹⁰ s institutem tzv. exekuční likvidace jako exekučního prostředku, spočívajícího v prodeji veškerého majetku dlužníka. Podnikající subjekty pak byly vytvářeny i rušeny administrativní cestou. Zoulík to formuluje tak, že de facto nemohlo dojít k úpadku hospodářského subjektu, ale pouze k „přeskupování“ správy majetku.¹¹

Znovuzavedení konkursního a sanačního vyrovnacího řízení nastalo až po více než čtyřiceti letech zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání ze dne 11. 7. 1991. Text zákona vycházel z původního úpadkového práva upraveného v zákoně č. 64/1931 Sb., který leč na svou dobu pokrokový, nemohl obsáhnout ekonomickou realitu přelomu století a v nové době se jevil jako nevyhovující. Zákon se v prvních letech své účinnosti uplatňoval jen v omezeném rozsahu, jelikož nebylo možné na některé subjekty se státní účastí podat návrh na prohlášení konkursu, z obavy před destrukcí významných subjektů české ekonomiky vlivem dominového efektu

⁹ KOZÁK, Jan. Nové úpadkové právo v České republice. *Právní zpravodaj*. 2008, 2, s. 3. Dostupný také z WWW: <beck-online.cz>.

¹⁰ Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*. 2009, 4, s. 157.

způsobeného druhotnou platební neschopností. Postupně byl pak téměř třicetkrát novelizován, což bylo částečně způsobeno jeho brzkým přijetím, předcházejícím dalším stěžejním porevolučním zákonům a jejich významným novelizacím s úpadkem úzce souvisejících, např. obchodní zákoník, novela občanského zákoníku č. 509/1991 Sb. a občanského soudního řádu č. 519/1991 Sb.¹² Přestože zákon již prakticky v době svého přijetí neodpovídal moderním zahraničním úpravám, zejména díky nereflektování ekonomické reality vyžadující efektivní sanační formu řešení úpadku dlužníka, zůstal součástí našeho právního řádu celých 15 let.

V roce 2006 byl pak přijat současný revoluční zákon č. 186/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení a tzv. doprovodný zákon č. 296/2007 Sb., který dílčím způsobem mění nebo upravuje více jak devadesát dalších zákonů.

¹² Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

3. Principy a logika úlohy insolvenčního správce v českém právním řádu dle zákona č. 182/2006 Sb.

„Pokud některé období polistopadových dějin českého úpadkového práva bylo možno označit za revoluční, pak je to rok 2008. Po patnáctiletém „panování“ zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání se součástí českého právního řádu stala nová právní úprava úpadkového řízení, vyhlášená pod č. 182/2006 Sb. Jen s trochou nadsázky lze mluvit o revoluci v této oblasti práva“¹³

3.1 Ekonomický princip úlohy insolvenčního správce a insolvence obecně a z něj vyplývající podstata funkce insolvenčního správce

Insolvenčním správcem je osoba, která je jmenována soudem v případech probíhajícího insolvenčního řízení na insolventního dlužníka za účelem spravování jeho majetkové podstaty. Důvodem je ochrana před oportunistickým managementem a věřitelů dlužníka a její spravedlivá distribuce mezi věřitele. Smysl insolvenčního správce spočívá ve smyslu insolvence samotné¹⁴ a v její ekonomické podstatě, viz problém společně užívaného zdroje, kdy *„racionální individuální postup jednotlivců, kteří mají práva ke společně užívanému zdroji, může vést k destrukci hodnoty zdroje jako celku“*.¹⁵

Proto je tak zásadní pro insolvenční právo, potažmo pro insolvenčního správce, mnohost věřitelů.¹⁶ Důležité je tedy na okraj definovat insolvenci a její podstatu jako stav, který insolvenční řízení řeší, bez insolvence a insolvenčního řízení by totiž nebylo ani insolvenčního správce.

Richter ve své knize Insolvenční právo, uvádí příklad společného loviště ryb, kde více pragmaticky uvažujících lovců, upřednostní vlastní individuální zájem s cílem

¹³ KOZÁK, Jan. Nové úpadkové právo v České republice. Právní zpravodaj. 2008, 2, s. 3. Dostupný také z WWW: <beck-online.cz>.

¹⁴ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 128, ISBN 978-80-7357-329-4.

¹⁵ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 131, ISBN 978-80-7357-329-4.

¹⁶ § 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 186/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

maximalizovat profit i za cenu destrukce zdroje, tedy populace ryb v daném rybníku.¹⁷ My si v běžném životě můžeme představit dříve prosperující továrnu, která se vlivem špatné finanční strategie, či odchodu stěžejních zaměstnanců dostává do finančních potíží. Cílem každého z mnoha věřitelů pak bude zpravidla co nejrychlejší uspokojení jeho pohledávky prodejem dlužnickových aktiv a to bez ohledu na znehodnocení podniku jako celku, bez zřetele k budoucím možným ziskům a to z důvodu obavy věřitelů, že budou předběhnuti věřiteli dalšími, postupujícími vůči dlužníku ještě rychleji a bezohledněji. Takový stav myslím insolvenční zákon správně vyhodnotil jako pro ekonomiku i celou společnost nepříznivý. Dochází tak totiž nejen k destrukci potenciaálně zdravých subjektů ekonomiky, ale i k řetězení dalších problémů, zejména pak ztráty pracovních míst a insolventní situaci méně dravých věřitelů, kteří se vlivem nulového uspokojení svých pohledávek rázem ocitají v druhotné platební neschopnosti. Spravedlivou distribuci majetku dlužníka mezi jeho věřitele tedy provádí insolvenční správce jako nestranná osoba, zmocněná věřiteli k tomuto výkonu podle zákona v zásadě tak, jak by se zřejmě ex ante domluvili tito věřitelé, kdyby nevěděli, v pozici jakých věřitelů se v insolvenčním řízení ocitnou.

Druhým základním smyslem insolvenčního správce je zabránit oportunistu dosavadního managementu dlužníka, který si je vědom složité situace, může se pokusit zneužít účinků moratoria a extrémně rizikovými investicemi, nebo dokonce defraudací majetku, se na úkor věřitelů obohatit.

„Tento morální hazard plyne z úvahy, že pokud management dlužníka jedná v zájmu společníků tedy nositelů reziduálních nároků, může být stimulován k tomu, zvyšovat po přijetí úvěru riziko podnikání společnosti“¹⁸

Richter ve své knize uvádí dělení autorů Smithe a Warnera, kteří rozdělili maligní jednání managementu v neprospěch věřitelů do několika skupin, např. výplata dividend a jiné převody na společníky, emise dalších fixních nároků, projekty s vyšší mírou rizika, tzv. podinvestování a přeinvestování. Na všechny tyto druhy chování si

¹⁷ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 51-52, ISBN 978-80-7357-329-4.

¹⁸ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 101, ISBN 978-80-7357-329-4.

musí dát insolvenční správce v případě ponechání managementu ve svých funkcích velký pozor, aby ochránil nároky věřitelů. Přičemž čím blíže bankrotu se dlužník nachází, tím vyšší je riziko tohoto morálního hazardu.

K dosažení co nejvyššího uspokojení věřitelů dochází za předpokladu kooperace věřitelů se správcem i navzájem a spravování, nebo alespoň dohledem na dlužníka nezávislým subjektem, insolvenčním správcem. Nezávislý subjekt, který přebírá funkci managementu zcela či částečně nebo alespoň kontroluje a spolupůsobí při správě dlužníka v insolvenční, je garancí řádného a spravedlivého uspokojení věřitelů.

Úloha správce se tak bude do značné míry lišit v jednotlivých způsobech řešení úpadku. Někdy půjde o čistě kontrolní, dohledovou funkci, jindy o samotné spravování majetkové podstaty.

3.2 Povinnosti a základní zásady výkonu funkce insolvenčního správce

3.2.1 Obecné

Tyto povinnosti jsou charakteristické svojí vágností, širokou interpretační uchopitelností a zpravidla i implicitním vyjádřením v zákoně či právu jako celku. Mají širší dosah, tzn., že jsou často uplatňovány v celém právním odvětví. V případě správců bych je shrnul slovy **co nejvyšší uspokojení věřitelů při zachování zásad insolvenčního zákona¹⁹ a obecných právních zásad.**

a) Zásady insolvenčního zákona

Správce má především za úkol řádně spravovat, či dohlížet na majetkovou podstatu dlužníka s cílem zásadně poměrného, spravedlivého a co nejvyššího uspokojení dlužnických věřitelů. V ustanoveních insolvenčních předpisů se to z velké části promítá slovy *„Insolvenční správce je povinen při výkonu funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí ... aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Společnému zájmu*

¹⁹ § 5 zákona č. 186/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

věřitelů je povinen dát při výkonu funkce přednost před zájmy vlastními i jiných osob."²⁰ Mezi obecné povinnosti insolvenčního správce řadím:

- Postupovat svědomitě a s odbornou péčí
- Vyvíjet veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře
- Upřednostňovat společný zájem věřitelů před zájmy vlastními, či jinými
- Poskytovat součinnost věřitelským orgánům pro řádný výkon jejich funkce

Uspokojování věřitelů správcem a jeho povinnosti z této činnosti vyplývající vychází dále ze zásad samotného insolvenčního řízení explicitně uvedených v § 5, zásad jeho subsidiárních předpisů, případně obecných právních zásad, u všech často dotvářených judikaturou. Pro potřeby správců budeme aplikovat především zásady insolvenčního práva, zejména pak zásady:

nikoho neznevýhodňovat, tzn. nikoho nepoškozovat či nedovoleně zvýhodňovat s čímž souvisí tzv. zásada *pari passu* přiznávající věřitelům stejné možnosti, korigována obecnou životní zásadou, že není pravidla bez výjimky. Ke zvýhodnění určitých skupin věřitelů totiž dochází ze zákona. Zpravidla se tak děje z důvodů sociálních a fiskálních²¹, typicky jsou to zaměstnanci a státní subjekty. Správce je tedy předně vázán textem zákona, který určité zvýhodňování může umožňovat. Teprve v pochybnostech v jeho interpretaci a aplikaci se může uchýlit k obecným zásadám insolvenčního řízení, či práva vůbec. Pokud je smysl zákona, či práva jako takového vyjádřený v zásadách v přímém rozporu s normativním textem, je to úkol pro adekvátní interpretaci insolvenčním soudem, případně pro jeho zrušení soudem ústavním. Ústavní soud již třikrát své pravomoci negativního zákonodárce ve vztahu k insolvenčnímu zákonu za dobu jeho účinnosti využil a svým nálezem zrušil napadené ustanovení. Stalo se tak nálezem č. 163/2009 Sb., nálezem č. 241/2010 Sb. a nálezem č. 260/2010 Sb.

²⁰

§ 36 zákona č. 186/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

²¹

§ 169 zákona č. 186/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

S touto zásadou úzce souvisí i princip nepodjatosti, který je jakožto základ práva a spravedlnosti vůbec rovněž v některých ustanoveních zmíněn, např. v § 24 odst. 1 InsZ.

jednat rychle, leč hospodárně, myšleno ve vztahu k majetkové podstatě. Ekonomická hospodárnost v řízení souvisí s časovou hospodárností, přičemž déle trvající řízení samozřejmě zvyšuje transformační náklady, zvyšuje přednostně uspokojované náklady na správu, zmenšuje majetkovou podstatu a tím i konečné uspokojení věřitelů.

„**pro rata**“ tato zásada hovoří o poměrném uspokojování věřitelů dle jejich vstupů, opět i na této zásadě je vidět jisté zvýhodnění určitých druhů věřitelů, kteří jsou uspokojování přednostně bez ohledu na výši jejich vstupů.²²

b) obecné zásady práva

Právo jako celek stojí na určitých pilířích, které nazýváme jeho zásadami. Ty do značné míry určují jeho smysl a charakter přesto, že často nebývají v právních předpisech výslovně uvedeny.

„ ... Vznikly tedy jakési "sic" - všeobecné postuláty na lidské chování, uznávané v civilizovaných zemích a intuitivně vnímané jako zásady právní a to bez zřetele k tomu, zda jsou či nejsou explicitně vyjádřeny v zákoně. ... Historicky mají zásady právní svůj původ v právu římském. Postupem času se staly jakýmsi interpretačními pravidly, v jejichž intencích se uplatňuje pozitivní právo. Jsou tedy vlastně maximy a zároveň minimy, které by měla společnost v zájmu vytěšňování sporů dodržovat. “²³

Z těchto velice obecných zásad působících na každého člena společnosti, a tedy i na insolvenční správce, uvádím tři základní zásady římského práva *sum cuique*, každému co jeho jest, *neminem laedere*, nikomu neškodit a *honestum vivere*, počestně žít, které jsou v případě náhledu na insolvenční zákon v jeho ustanoveních patrná.

²² RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, ISBN 978-80-7357-329-4.

²³ HAVEL, Bohumil. Dobré mravy a poctivý obchodní styk. *Právník*. 2000, 1, s. 37.

3.2.2 Konkrétní

Konkrétními povinnostmi mám na mysli v normativním právním textu explicitně uvedené povinnosti, jejich použití je, nebo by alespoň mělo být, z textu zřejmé. Více než samotný smysl úpravy směřují ke konkrétním dílčím cílům insolvenčního řízení, které teprve ve svém souhrnu dosahují svého smyslu, popsaneho a definovaného zásadami obecnými

Insolvenční zákon ukládá správcům následující konkrétní povinnosti

a) informační

- Uvést důležité důvody pro odmítnutí jmenování do funkce správce soudem § 22 InsZ.
- Oznámit neprodleně insolvenčnímu soudu důvody pro vyloučení z insolvenčního řízení § 24, odst. 1 InsZ.
- Oznámit neprodleně insolvenčnímu soudu, kdo ze společníků v.o.s. bude funkci správce vykonávat § 24, odst. 2 InsZ.
- Informovat řádně nově jmenovaného insolvenčního správce o dosavadní činnosti a předat mu doklady související s výkonem funkce správce.
- Na žádost věřitelského orgánu se účastnit jednání.
- Nejméně jednou za 3 měsíce předkládat věřitelskému orgánu a insolvenčnímu soudu zprávu o stavu insolvenčního řízení § 36 odst. 2 InsZ.
- V rámci svých úkonů vystupovat jako insolvenční správce zároveň s označením dlužníka.

b) zajišťovací

- Uzavřít na svůj náklad smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu pro celou dobu trvání jeho funkce § 23 InsZ.

c) esenciální

- Jednat svým jménem na účet dlužníka.

3.3 Zásady subsidiárních právních předpisů pro insolvenční zákon a zákon o insolvenčních správcích

Jedná se především o zásady platné pro občanské soudní řízení, například zásada ústnosti, obchodního práva, např. zásada poctivého obchodního styku²⁴, či trestního zákona a trestního řádu v případě posuzování trestnosti činů insolvenčních správců. I tyto ustanovení, ať už vyjádřená výslovně, či nikoliv jsou pro insolvenční správce závazná a představují pravidla chování, k jejichž plnění je správce povinen.

3.4 Předpoklady plnění povinností

“K čemu jsou dobré zákony pouhé, chybí-li mravnost?”

[Horatius Quintus Flaccus]

Aby insolvenční správce plnil tyto povinnosti svědomitě a s odbornou péčí, jak mu ukládá insolvenční zákon v § 36, připravil si pro něj zákonodárce specifické požadavky, které je povinen každý uchazeč o funkci insolvenčního správce splnit. V tomto se zásadně změnila právní úprava od předešlého zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, který potencionálním uchazečům o tuto zodpovědnou funkci kladl nižší požadavky na jejich odbornou a morální způsobilost.

Jak jsem již přestřel, relativně podrobná normativní právní úprava předpokladů pro správce uvedená v zákoně o insolvenčních správcích se dá rozdělit do dvou obecných skupin. Za první povinnosti osvědčující morální kvality správců, směřující k svědomitému výkonu, který zákonodárce možná bezděky uvádí jako první a za druhé povinnosti dokládající jejich odbornost. Slovy zákonodárce správce musí poustupovat „s odbornou péčí“, zde se nabízí analogie se solventními společnostmi, kde se takto vykonávaná činnost řídících a kontrolních orgánů společnosti označuje jako „péče řádného hospodáře“. Důrazu na odbornost správců se dále věnuji v části o kvalifikačních předpokladech správců.

²⁴ § 265 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

„Pojem péče řádného hospodáře lze chápat tak, že řádný hospodář činí právní úkony týkající se obchodní společnosti odpovědně a svědomitě a stejným způsobem pečuje o její majetek, jako kdyby šlo o jeho vlastní majetek. Taková péče pak zahrnuje nejen péči o majetek obchodní společnosti tak, aby na něm nevznikla škoda jeho úbytkem či znehodnocením, ale také aby došlo ke zhodnocení majetku obchodní společnosti a k jeho rozmnožení v maximální možné míře, jaká je momentálně dosažitelná.“²⁵

Morálnost, jakkoli jí můžeme považovat za alfu a omegu každého správce, je nejen těžko definovatelnou složkou osobnosti každého jednotlivce, ale zejména složkou těžko měřitelnou. Zákon o insolvenčních správcích proto pro ověření morálních kvalit uchazečů stanoví kritérium bezúhonnosti a to negativním vymezením v § 7, dále pak ukládá podmínku nepodjatosti, která se rovněž snaží zabránit morálnímu lapsu správců. Osobou bezúhonnou podle zákona není fyzická osoba:

- a) která byla pravomocně odsouzena za úmyslný trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem funkce insolvenčního správce, nebo jiný úmyslný trestný čin proti závazným pravidlům tržní ekonomiky,
- b) které insolvenční soud v posledních pěti letech před podáním návrhu zamítl žádost o prominutí zbytku jejích dluhů,
- c) jestliže probíhá insolvenční řízení, ve kterém se řeší její úpadek nebo hrozící úpadek,
- d) která byla v posledních 3 letech statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu právnické osoby, jestliže probíhá insolvenční řízení, ve kterém se řeší úpadek nebo hrozící úpadek této právnické osoby,
- e) pro kterou dosud trvá překážka výkonu funkce statutárního orgánu, člena statutárního orgánu nebo jiného orgánu právnické osoby, která je podnikatelem, nebo

²⁵ KOLÁROVÁ, Irena. *epravo.cz* [online]. 2007 [cit. 2011-03-27]. Pojem péče řádného hospodáře. Dostupné z WWW: <www.epravo.cz>.

f) které bylo v posledních pěti letech před podáním návrhu zrušeno povolení postupem podle § 13 odst. 2.²⁶

U kritéria nepodjatosti postačí podle § 24 insolvenčního zákona důvodná pochybnost se zřetelem na poměr správce k věci, či účastníkům řízení a správce je pro nevyhovění této podmínce z řízení vyloučen. Dále se tomuto věnuji v kapitole sedmé, bodě „ukončení činnosti insolvenčních správců a kontrola jejich činnosti“.

3.5 Kvalifikační předpoklady insolvenčních správců

Původní zákon o konkursu a vyrovnání kladl na správce podstaty menší nároky, mohla jimi být bezúhonná fyzická osoba, či veřejná obchodní společnost²⁷, která byla plně způsobilá k právním úkonům, měla přiměřenou odbornou způsobilost a byla vedena v seznamu správců u příslušného soudu, výjimečně pak i osoba v tomto seznamu nezapsaná.

Zákon o insolvenčních správcích podmiňuje výkon funkce speciálním povolením, na jehož základě je uchazeč zapisován do seznamu insolvenčních správců, z kterého je správce ustanovován ke konkrétním řízením.²⁸

Co se týče samotné kvalifikace, je k dosažení tohoto povolení vyžadováno následující:

- bezúhonnost
- vysokoškolské magisterské vzdělání
- uhrazení správního poplatku k zápisu do seznamu ve výši 5.000,- Kč
- uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu
- složení zkoušky insolvenčního správce nebo rozdílové zkoušky insolvenčního správce

²⁶ Tedy pro opakované nebo závažné porušení zákonných povinností, na které byl písemně ministerstvem spravedlnosti upozorněn.

²⁷ Až zákon č. 105/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, zavedl možnost vykonávat funkci správce i prostřednictvím v.o.s., požadavky na výkon pak musela splňovat osoba společníka, kterou společnost určila k výkonu funkce, podobně jako je tomu v dnešní právní úpravě.

²⁸ Insolvenční rejstřík je dostupný na internetovém portále www.justice.cz

- v případě zvláštního povolení zákon vyžaduje složení zvláštní zkoušky insolvenčního správce

Správcovství tedy není omezeno jen na absolventy právnických fakult, ale jeho dosažení je umožněno poměrně široké veřejnosti, k tématu již dříve Dvořák:

„Existující právní úprava správce konkursní podstaty se vyznačuje jistým nedostatkem, a to připuštěním možnosti, aby správcem konkursní podstaty byla i osoba bez právnického vzdělání. Vzhledem ke značné komplikovanosti ZKV, nejednoznačnosti výkladu řady jeho ustanovení se jeví jako přinejmenším odvážné očekávat, že si s těmito otázkami budou osoby s jiným než právnickým vzděláním vědět rady.“²⁹

I v případě nové právní úpravy se domnívám, že by správci měli mít přinejmenším vysokoškolské právnické, či ekonomické vzdělání. Správce je totiž vedle dlužníka jediným, kdo může popírat pohledávky věřitelů a je to právě on, kdo vede složité incidenční spory u soudu. Rozumět by měl dále i účetním výkazům a řízení podniku, což vyplývá z jeho manažerské úlohy vůči dlužníkovi. V původním znění zákona se s vysokoškolským právnickým, či ekonomickým vzděláním, jakožto podmínkou pro výkon funkce správce přitom počítalo. Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích však dle mého názoru ne úplně šťastně novelizoval § 21 odstavec 2 insolvenčního zákona a připustil jako dostatečné jakékoliv magisterské vzdělání. Nicméně náročná zkouška insolvenčních správců, tak jak je koncipována nyní, doufejme, nedostatek odbornosti správců nepřipustí.

Udělení povolení k výkonu funkce správce podléhá oproti předchozí úpravě složení zkoušky insolvenčního správce, případně jejích obdůb³⁰. I zavedení této zkoušky jistě přispělo k profesionalizaci správcovství.³¹

Zkouška se skládá z písemné a ústní části³². Písemná se zaměřuje pouze na insolvenční právo a jeho aplikaci, zatímco ústní je dále rozčleněna na určité odborné

²⁹ DVOŘÁK, Tomáš. Nad postavením správce konkursní podstaty. *Právní praxe v podnikání*. 2000, 2, s. 24.

³⁰ Dále zkouška zvláštního správce a rozdílová zkouška insolvenčního správce.

³¹ Ke dni 17. 3. 2011 eviduje Ministerstvo spravedlnosti podle stavu ISIR na www.justice.cz 341 insolvenčních správců oproti několika tisícům správců konkursní podstaty působících před účinností insolvenčního zákona.

sekce zjišťující znalosti právní a ekonomické. Osoba, skládající zkoušku se pak buďto účastní všech částí, nebo na základě jiných, dříve složených zkoušek, koná jen určité úseky, tzv. rozdílové zkoušky. Zvýhodnění jsou advokáti, notáři, daňoví poradci a auditoři, kteří jsou zkoušeni jen z oblastí, které nejsou pokryty jejich vzděláním, avšak vždy je zjišťována znalost insolvenčního práva. Skládání zvláštní zkoušky má pak určitá procesní specifika, u uchazeče je také zjišťována podrobněji znalost výše uvedených oblastí s ohledem na účel institutu zvláštních správců.

Při návrhu na vydání povolení je každý uchazeč o funkci správce povinen shora zmíněné požadavky doložit příslušnými dokumenty, jimiž jsou doklad o dosaženém vzdělání a složení odborné zkoušky či rozdílové zkoušky, doklad o pojištění odpovědnosti, prohlášení o bezúhonnosti, výpis z rejstříku trestů a doklad o zaplacení správního poplatku.

Počet žádostí o vykonání zkoušky insolvenčního správce, její úspěšnost a výhled do budoucna uvádím v příloze.³³

3.6 Úloha insolvenčního správce de lege lata v jednotlivých způsobech řešení úpadku

3.6.1 Konkurs

Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou dlužníka, jakož i výkon práv a povinností souvisejících s touto podstatou. Zákon deklaratorně uvádí některé činnosti, jedná se tedy zejména o výkon akcionářských práv akcií v majetkové podstatě, rozhodování o obchodním tajemství, funkce zaměstnavatele, vedení účetnictví i plnění daňových povinností úpadce.³⁴ V případě přerušení soudních a jiných sporů o majetkovou podstatu dlužníka probíhajících před prohlášením konkursu, může navrhnout správce jejich pokračování.

³²Podrobná úprava ve vyhlášce č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních Správců, ve znění vyhlášky č. 2/2010 Sb.

³³ Příloha 1B, statistiky k 31. 8. 2010, převzato z odborného semináře ČAK. KOZÁK, Jan. *Reorganizace jako způsob řešení úpadku*. ČAK, Praha, 11. 11. 2010, s. 8.

³⁴

§ 246 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Správce má zásadně v § 294 odst. 1 InsZ určenou povinnost uplatňovat a vymáhat dlužníkovy pohledávky ve prospěch majetkové podstaty.

Po prohlášení konkursu správce postupuje dle § 277 InsZ, provádí procesní úkony a další činnosti, které vyplývají z prohlášení konkursu, předběžný správce poskytuje součinnost nově jmenovanému správci, dokončuje seznam přihlášených pohledávek, připravuje konání přezkumného jednání a schůze věřitelů. Ke dni předcházejícímu účinkům konkursu pak v případě podnikatelských subjektů sestaví mezeitimní účetní závěrku, nebo přehled o příjmech, výdajích, majetku a závazcích. Další povinnosti může správci uložit soud, např. poskytnutí různých druhů součinnosti. Před zpeněžováním majetkové podstaty sestaví správce zprávu o hospodářské situaci dlužníka ke dni prohlášení konkursu, ve které zvláště porovná majetkovou podstatu se závazky dlužníka a vyjádří se k možnosti dalšího využití dlužníkovy podniku, jak mu ukládá § 281 InsZ. Samotný rozprodej podstaty pak neprovádí správce, pouze na něj podává návrh příslušnému okresnímu soudu. Pokud se jedná o prodej podniku jedinou smlouvu, může tak učinit sám správce, avšak za souhlasu insolvenčního soudu a věřitelského výboru.

Zajímavé je, že v případě zpeněžování zástavy dle § 293 InsZ se správce nemusí řídit pokyny zástavních věřitelů, pokud se domnívá, že může předmět zástavy zpeněžit výhodněji. Ostatně ani v jiných případech není správce vázán pokyny věřitelů, odpovídá jen za řádný výkon ve vztahu k majetkové podstatě, podle zásady co nejvyššího uspokojení věřitelů. Dohlížecí činnost nad řádným výkonem plní insolvenční soud. O průběhu zpeněžování a nakládání s výtěžkem podává správce insolvenčnímu soudu a věřitelskému výboru dílčí zprávy, přičemž může navrhnout insolvenčnímu soudu i dílčí rozvrh. V závěru zpeněžování podstaty pak správce předloží konečnou zprávu insolvenčnímu soudu, kde popíše svoji činnost a vyčíslí průběh zpeněžování i jeho konečný výsledek. Zároveň s konečnou zprávou předloží správce insolvenčnímu soudu i vyúčtování své odměny a výdajů, případně tak učiní další správci na řízení participující.

Eventualitou v řízení o konkursu je i jeho zrušení, tím zanikají účinky prohlášení konkursu, popřípadě jsou navraceny do stavu před jeho prohlášením. Činnost správce nadále trvá, avšak dispoziční oprávnění s majetkovou podstatou a další oprávnění

přecházejí zpět na dlužníka. Zákon uvádí, že až po splnění zákonných povinností správce, specifikovaných v § 313 odst. 2 InsZ³⁵ "soud zproští insolvenčního správce jeho funkce". Zde považuji za legislativní nepřesnost uvedení termínu „zproští“, který je v § 32 InsZ používán v případě pochybení správců. Více by se dle mého názoru hodil pojem „odvolá“, jak je blíže charakterizován v § 31 InsZ.

Závěrem lze tedy říci, že správce se v konkursu stává jeho vedoucím prvkem, hlavní řídicí osobou, která přebírá veškeré nakládání s majetkovou podstatou, v jejím nejširším pojetí. Tak jako je management společnosti zástupcem nositelů reziduálních nároků – akcionářů, tak je v případě prohlášení konkursu insolvenční správce zástupcem nových nositelů těchto reziduálních nároků, tedy přihlášených věřitelů. Domnívám se, že tímto zástupcem věřitelů se však stává, až po přezkumném jednání, kdy mají poprvé věřitelé přímý vliv na osobu správce. Podstata jeho funkce je tedy plnění výše uvedených povinností ve vztahu k věřitelům, jakožto nositelům reziduálních nároků na majetek podstaty.

3.6.2 Reorganizace

Při nelikvidačním způsobu řešení úpadku reorganizací nepřebírá řízení insolvenční správce, jak je tomu v případě konkursu, ale dispozice s majetkovou podstatou je zásadně ponechána dlužníku. Insolvenční správce vykonává funkci prostředníka mezi věřitelským výborem, jemuž podává zprávy, a reorganizovaným dlužníkem. Správce též monitoruje činnost dlužníka, zajišťuje dohled nad zjišťováním a soupisem majetkové podstaty, sestavuje a doplňuje seznam věřitelů, zajišťuje provedení procesních úkonů spojených s účinností reorganizačního plánu, předává dlužníku zprávu o své dosavadní činnosti, nebo navrhuje insolvenčnímu soudu omezit dispoziční oprávnění dlužníka s majetkovou podstatou.³⁶

³⁵ Tyto činnosti zákon na tomto místě demonstrativně vyjmenovává, jde např. o uzavření účetních knih, sestavení účetní závěrky, splnění daňových povinností apod.

³⁶

§ 331, § 333 odst. 2 a § 354 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

V případě omezení, či zakázání nakládání s majetkovou podstatou dlužníka přechází dispozice s ní ve stanoveném rozsahu na insolvenčního správce. Ten by měl s majetkovou podstatou hospodařit v souladu s cíli reorganizace, případně reorganizačního plánu, pokud ovšem není reorganizace přeměněna v konkurz dle § 363 InsZ, jak se často také v praxi stává. Rozhodnutím o povolení reorganizace se též pozastavuje výkon funkce valné hromady, nebo členské schůze dlužníka a její roli při hlasování, až na některé výjimky,³⁷ přebírá insolvenční správce. Plní i další úkoly, které mu jsou uloženy insolvenčním soudem, např. častější informování věřitelského výboru a insolvenčního soudu o plnění reorganizačního plánu ze strany dlužníka. Specifický je v reorganizaci i výběr správce, který pokud je v reorganizačním plánu navržen věřiteli a splňuje předpoklady pro tuto funkci, ustanoví insolvenční soud tuto osobu.

Zákon se pokouší spravedlivě upravit ozdravení ekonomických subjektů s finančními potížemi, které se správným zásahem mohou na trhu uplatnit. Znovu je tím sledován jeden ze základních cílů insolvence a to co nejvyšší uspokojení věřitelů. Při úspěšné reorganizaci totiž dojde k uspokojení nejen všech reziduálních nároků věřitelů, ale i nároků akcionářů a společníků, jakožto původních nositelů těchto nároků. Když navíc vezmeme v potaz tristně nízkou míru uspokojení v konkursu, přibližně 7 %, které bylo průměrně dosahováno podle předchozí právní úpravy, jeví se tato snaha zákonodárce jako více než legitimní a to i přesto, že ze zákona reorganizovatelných subjektů je jen velmi malé procento.³⁸

3.6.3 Oddlužení

Oddlužení lze provádět zpeněžením majetkové podstaty, pak správce postupuje obdobně jako u konkursu, nebo splátkovým kalendářem, případně kombinací obou. Pokud dlužník plní splátkový kalendář, rozvrhuje splátky prostřednictvím insolvenčního správce dle § 398 odst. 3 mezi své věřitele způsobem stanoveným insolvenčním soudem. Zástavu zpeněžuje správce po zjištění pravosti, výše a pořadí zajištěné pohledávky na požádání zajištěného věřitele obdobně, jak je tomu v konkursu. Z dalších

³⁷Dle § 333 odst. 2 InsZ. zůstává právo jmenovat, nebo volit a odvolávat členy statutárního orgánu a dozorčí rady dlužníka zachováno.

³⁸Dle statistik Ministerstva spravedlnosti bylo evidováno od začátku roku 2010 do 31. 8. 2010 4516 prohlášených konkursů a 36 reorganizací.

povinností správce při oddlužení zmiňují též povinnost upozornit na skutečnosti, které by jinak odůvodňovaly zamítnutí návrhu na povolení oddlužení dle § 403 InsZ.

Řešení úpadku nepodnikatele oddlužením je z hlediska insolvenčního správce případ, ke kterému bude statisticky ustanovován nejčastěji (viz statistická příloha)³⁹, zároveň pro něj skýtá činnost nejméně komplikovanou, za kterou mu náleží nejnižší odměna. Jedná se o alternativu k reorganizaci pro nepodnikatele. Úprava se snaží vyjít vstříc jak věřitelům, jejichž míra uspokojení v konkurzu bývá nejnižší, tak dlužníkům, pro něž osobní bankrot může znamenat způsob odproštění se od dluhů, vypořádání se se svou minulostí a nový začátek.⁴⁰ V souvislosti s funkcí správce pak jen uvedu, že jsem v poslední době zaznamenal diskusi ohledně přínosu správců při oddlužení. Objevují se totiž i hlasy, které pokládají činnost správců v oddlužení za zbytečně zatěžující již tak těžce zkoušenou majetkovou podstatu úpadce. Domnívám se však, že náklady na správu a kontrolu dlužníka jsou daní za efektivnější výkon tohoto institutu, přinášející poměrně vyšší uspokojení a příznivější dopady do sociální oblasti. Za tuto cenu, si myslím, stojí insolvenční správce při oddlužení ponechat.

3.6.4 Úpadek finančních institucí

K výkonu funkce insolvenčního správce u těchto subjektů je zásadně předurčen tzv. zvláštní správce, který je navíc v případech výplaty nároků uživatelů platebních služeb ustanoven insolvenčním soudem výslovně dle § 35 odst. 3. Vzhledem ke skutečnosti, že finanční instituce často působí ve více státech, je problematika insolvence dotčena evropskými předpisy⁴¹, které kladou na české insolvenční správce specifické požadavky. Jde například o zvláštní informační povinnost, která ukládá správci bez zbytečného odkladu zajistit zveřejnění rozhodnutí o úpadku a konkursu s přesně stanovenými informacemi, tzv. „výtahem“ v Úředním věstníku Evropské unie a nejméně ve dvou celostátních denících každého státu, na jehož území dlužník působil. Dále pak je po správci požadováno, aby usiloval o koordinaci své činnosti s příslušnými

³⁹ Příloha 1A, statistiky k 31. 8. 2010, převzato z odborného semináře ČAK. KOZÁK, Jan. *Reorganizace jako způsob řešení úpadku*. ČAK, Praha, 11. 11. 2010, s. 3.

⁴⁰ B.Havel se například přiklání k názoru, že sociální aspekt oddlužení u zákonodárce převážil nad aspektem ekonomickým. HAVEL, Bohumil. *Oddlužení - zbraň nebo hrozba? Právní rozhledy*. 2007, 2, s. 50.

⁴¹ EU. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. 4. 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí. In *Úřední věstník*. 2001, L 125, s. 15-23.

orgány v členských státech EU a EHP⁴², ve kterých dlužník působil. Konkrétní obsahově specifikovanou oznamovací povinnosti má pak správce vůči věřitelům, kterým je povinen bez zbytečného odkladu, nejdéle však do 60 dnů ode dne prohlášení konkursu zaslat oznámení se stanovenými informacemi. Správce je povinen pravidelně, nejméně však jednou ročně, informovat věřitele a veřejnost o postupu insolvenčního řízení ve své zprávě, která podléhá schválení věřitelského výboru. Podrobněji stanoví další oprávnění a povinnosti při řešení úpadku finančních institucí § 372. Zajímavý mi připadá zejména jeho odst. 2, který umožňuje výkon pravomoci správce, vyjma užití síly a rozhodování sporů, v jiných členských státech EU a EHS. Vynutitelnost tohoto ustanovení je pak založena na recipročním principu všech států EU/EHS garantovaném zmíněnou směrnicí⁴³.

Odlišné povinnosti správce finančních institucí tak souvisejí s předmětem jejich činnosti, který se neomezuje jen uvnitř našich hranic. Z toho pak vyplývá povinnost umožnit zahraničním věřitelům rovnost zbraní při uspokojování svých nároků stejně tak, jak by to vyžadovali čeští věřitelé v případě zahraničního úpadce.

⁴² Evropská unie a Evropský hospodářský prostor.

⁴³ Insolvenční zákon reciprocitu vůči státům EU a EHS přímo upravuje v § 378 a § 388 InsZ.

4. Insolvenční správce a další správci

Název této kapitoly není náhodný, je to doslovný přepis třetího dílu insolvenčního zákona, pojednávajícího obecně o institutu insolvenčního správce a různých podobách insolvenčních správců. Funkce správce, jeho činnost, kvalifikační předpoklady, jeho práva a povinnosti jsou upraveny ve zvláštním zákoně č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění jeho šesti novel a dalších předpisech, zejména pak vyhláškách Ministerstva spravedlnosti (dále jen zákon o insolvenčních správcích). O tom, že toto rozdělení není zcela bez příčiny, bude pojednávat tato kapitola. Pokusím se zde zmínit hlavní funkce, povinnosti a odlišnosti vyplývající z povahy jejich činnosti.

4.1 Insolvenční správce

Insolvenční správce je jedním z procesních subjektů, avšak není účastníkem řízení, na rozdíl od úpadce a jeho věřitelů dle § 14 InsZ, tedy insolvenčního řízení.⁴⁴ Jedná se o soudní řízení s cílem řešit úpadek, nebo hrozící úpadek způsobem, který je v souladu se zákonem tak, aby bylo dosaženo účelu zákona, tzn. „*uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů.*“⁴⁵

Správce vystupuje vlastním jménem na účet dlužníka, můžeme tedy hovořit o postavení obdobném postavení komisionáře dle obchodního zákoníku.⁴⁶ Řídí se pouze pokyny věřitelů, či jejich zástupců a insolvenčního soudu, jimiž je rovněž dozorován. Pokud má za to, že pokyny nepředstavují nejvhodnější řešení pro majetkovou podstatu, může jednat i v rozporu s těmito pokyny. Ze svého jednání je však vždy odpovědný. Svými úkony směřuje k naplnění účelu zákona. Konkrétně např. administrace pohledávek věřitelů, úkony v incidenčních sporech, řízení podniku dlužníka, uzavírání smluv souvisejících s provozem podniku, úkony vůči zaměstnancům a zejména veškeré dispozice s majetkovou podstatou dlužníka. Dle § 2 odst. 1 zákona o insolvenčních správcích je jím fyzická osoba, která je oprávněna vykonávat činnost

⁴⁴ § 9 písm. d) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

⁴⁵ § 1 písm. a) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

⁴⁶ § 577 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

insolvenčního správce, přičemž právo vykonávat činnost správce vzniká dnem nabytí právní moci povolení vykonávat činnost insolvenčního správce, nebo povolení vykonávat činnost hostujícího insolvenčního správce.

Do funkce je správce jmenován insolvenčním soudem na základě určení předsedy soudu s tím, že v souladu se snahou o zvyšování práv věřitelů je možné ho po přezkumném řízení odvolat většinou věřitelů. Správce k výkonu svěřené činnosti disponuje řadou práv i povinností, které nabývá ze zákona, či rozhodnutím insolvenčního soudu. Insolvenčním správcem může být rovněž veřejná obchodní společnost nebo zahraniční obchodní společnost nebo zahraniční sdružení, které poskytují stejné záruky ručení společníků jako veřejná obchodní společnost, jsou-li založené podle práva členského státu Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru a které jsou oprávněny vykonávat činnost insolvenčního správce, jak je uvedeno v § 2 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích.

Insolvenční zákon, společně se zákonem o insolvenčních správcích uvádějí ve svých ustanoveních celou řadu různých pojmenování pro správce, jejichž podstatu se dále pokusím popsat.

4.1.1 Obecný insolvenční správce

Insolvenčním správcem je dle § 2 zákona o insolvenčních správcích fyzická osoba, veřejná obchodní společnost (dále jen v.o.s), zahraniční obchodní společnost, nebo zahraniční sdružení poskytující stejné záruky ručení společníků jako v.o.s, které jsou založené podle práva členského státu EU, či států dohody o EHP a které disponují pro výkon této funkce speciálním oprávněním. Toto oprávnění je dle § 3 odst. 1, písm. a) zákona o insolvenčních správcích „povolení vykonávat činnost insolvenčního správce“. Pro zjednodušení a snazší orientaci v problematice nazývám tuto nejběžnější a základní formu správcovství za správce obecného. Zákonodárce se o podobné dělení nepokouší a obecného insolvenčního správce nazývá jen insolvenčním správcem. Domnívám se, že toto označení v určitých případech může působit problémy, a to zejména z toho důvodu, že i zvláštní, hostující a další správci jsou též správci insolvenčními, avšak pro daný případ plní úlohu speciálních správců.

4.1.2 Insolvenční správce jako orgán veřejné moci a veřejný činitel

Současný trestní zákoník, podobně jako ten předchozí status veřejného činitele (nyní úřední osoby) insolvenčním správcům neuděluje. Podrobněji o tomto v části o trestných činech správců.

„Ačkoliv podle nálezu Ústavního soudu, jenž byl publikován ve Sbírce zákonů pod č. 403/2002 Sb., lze považovat výkon funkce správce konkursní podstaty za výkon svou povahou veřejné funkce, bude z hlediska možné odpovědnosti za škodu i nadále platit, že stát neodpovídá za škodu způsobenou pouze tím, že správce konkursní podstaty porušil své povinnosti v konkursním (insolvenčním) řízení. Insolvenční správce ani dosavadní konkursní správce totiž nemají postavení veřejného činitele.“⁴⁷

Stále sporná zůstává otázka, zda je insolvenční správce při výkonu své funkce orgánem veřejné moci, či nikoliv. Doktrinárně byl správce konkursní podstaty považován za zvláštní veřejnoprávní orgán⁴⁸. V poslední době se však v souvislosti s novým institutem insolvenčního správce objevují i názory opačné a to jak v literatuře, tak v soudních rozhodnutích. Problematikou se v nedávné době několikrát zabýval Ústavní soud v usnesení sp. zn. III. ÚS 2101/09 ze dne 24. 9. 2009, a nálezu č. 241/2010 Sb. ze dne 1. 7. 2010. Oba závěry Ústavního soudu blížeji komentuji níže.

a) Usnesení sp. zn. III. ÚS 2101/09

V prvním případě Ústavní soud odmítl rozhodovat údajné porušení ústavních práv stěžovatele insolvenčním správcem tím, že nepopřel pohledávku věřitele v insolvenčním řízení. Ústavní soud vyslovil názor, že v případě insolvenčního správce se nejedná o orgán veřejné moci, nýbrž jakéhosi zástupce věřitelů: *„Tím, že při přezkumném jednání insolvenční správce popře či nepopře pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek, nevystupuje v pozici orgánu veřejné moci, autoritativně nerozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ale spíše vystupuje jako „zástupce“ věřitelů. Postup insolvenčního správce, spočívající jak v popření, tak i v nepopření*

⁴⁷ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 77 an.

⁴⁸ ELIÁŠ, Karel. Konkurs. *Právník*. 1995, 2, s. 123.

přihlášených pohledávek, nelze považovat za „jiný zásah“ ve smyslu ust. § 72 ZÚS (zákona o Ústavním soudu).“⁴⁹

S danou interpretací insolvenčního zákona souhlasím jen částečně, dle mého názoru je správce de facto zástupcem věřitelů dlužníka, v jejichž zájmu jedná, ale až okamžikem, kdy o jeho setrvání ve funkci fakticky rozhodují. Jsou to právě věřitelé, kteří dle § 29 insolvenčního zákona rozhodují o osobě správce, a to na schůzi věřitelů nejbližší následující po přezkumném řízení. Podle mého názoru je jmenování správce do funkce insolvenčním soudem v době, kdy je oprávněnost pohledávek přihlášených věřitelů nejasná, tedy období do přezkumného řízení, rozumné. Motivace nadhodnocovat své pohledávky věřiteli s cílem ovládnout průběh řízení by byla příliš velká. Po tomto jednání je v zásadě na věřitelích, koho za svého zástupce zvolí a zákon jim na rozdíl od předchozí úpravy dává rozhodující vliv na výběr osoby správce. Též ponechání dosavadního správce ve funkci nehlasováním je dle mého názoru formou konkludentního souhlasu s osobou správce, jakožto svého zástupce.

Domnívám se však, že v první fázi řízení, kdy věřitelé nemají vliv na výběr konkrétní osoby správce, vystupuje tento jako orgán veřejné moci, přestože jedná v jejich zájmu. I jiné orgány veřejné moci vystupují v zájmu svých adresátů a není to na újmu jejich postavení. Ledaže by se jednalo o rozhodnutí o úpadku a s ním spojeného rozhodnutí o povolení reorganizace, kde insolvenční zákon říká: „...a je-li v předloženém reorganizačním plánu určena osoba insolvenčního správce, ustanoví insolvenční soud tuto osobu“⁵⁰.

Takové případy však budou tvořit výraznou menšinu. Odůvodnění pak vychází z prokazatelně mylné interpretace zákona neodpovídající skutečnosti, zřejmě pod vlivem důvodové zprávy k § 21 insolvenčního zákona vztahující se ovšem k původnímu vládnímu návrhu. Text důvodové zprávy je v odůvodnění předmětného rozhodnutí citován: „Výběrem insolvenčního správce určí věřitelé osobu, které svěří provedení testu správnosti nároků uplatněných jednotlivými přihláškami pohledávek. Věřitelé, kteří nepřistoupili dostatečně vážně k možnosti ovlivnit volbu osoby insolvenčního správce na první schůzi věřitelů, konané po přezkumném jednání, příp. tuto možnost

⁴⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR sp.zn. III. ÚS 2101/09 ze dne 24.9.2009. In *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR*. 2009, s. 109.

⁵⁰ § 25 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

*ignorovali, tj. neúčastnili se příslušné schůze věřitelů, nesou díl odpovědnosti za nedostatečný výkon testu správnosti přihlášených pohledávek (jejich nesprávné přezkoumání) ze strany insolvenčního správce.*⁵¹.

Ústavní soud ČSFR definoval veřejnou moc jako moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, a to přímo, nebo i zprostředkovaně.⁵² Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, nesmí být s tímto orgánem v rovnoprávném postavení, obsah rozhodnutí orgánu pak nesmí být závislý na vůli subjektu. Tuto definici insolvenčního správce v případě přezkumného řízení splňuje a rozhoduje tak dle mého názoru jako orgán veřejné moci.

Logická se mi zdá doktrinální argumentace odkazovaná ve výše uvedeném nálezu Ústavního soudu, používaná pro konkursní správce řídicí se zákonem O konkursu a vyrovnání, která jako kritéria pro orgán veřejné moci stanovila **požadavek veřejného účelu, způsobu určení a pravomoci**. Po jejich rozboru dojdeme podle mého názoru k závěru, že ke změně v charakteru konkursního správce a insolvenčního správce, co se týče jejich vztahu k podstatě institutu orgánu veřejné moci do konání přezkumného řízení, nedošlo. V souladu s poznáním doktríny v minulosti by měl tedy být považován za zvláštní veřejnoprávní orgán analogicky i insolvenční správce. Veřejným účelem je zásah do majetkových vztahů dlužníka a jeho věřitelů s cílem spravedlivého rozdělení majetkové podstaty v souladu se zásadami insolvenčního řízení. Způsobem ustanovení je autoritativní rozhodnutí soudu a pravomocí pak popření pohledávky konkrétního věřitele. A to i vzhledem k faktu, že nově věřiteli zvolený správce již nemůže do přezkumného řízení nikterak zasahovat. Stejný názor má i Richter: *„Právo vyměnit insolvenčního správce podle platného znění § 29 InsZ nemohou věřitelé vykonat na „schůzi věřitelů, která nejblíže následuje po ustanovení insolvenčního správce insolvenčním soudem“, jak se navrhovalo ve sněmovním tisku 1120/0, ale až na schůzi, která nejblíže následuje po přezkumném jednání. Ustanovení § 29 InsZ bylo přijato v tomto znění právě proto, aby osoby, které v přihláškách tvrdí, že jsou věřiteli, neměly před přezkumným jednáním možnost ovlivnit totožnost insolvenčního správce, jenž bude jejich přihlášku přezkoumávat.*

⁵¹ Usnesení Ústavního soudu ČR sp.zn. III. ÚS 2101/09 ze dne 24.9.2009. In *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR*. 2009, s. 109.

⁵² Usnesení Ústavního soudu ČSFR sp.zn. I ÚS 191/92 ze dne 9.6.1992. In *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČSFR*. 1992,1, s. 11.

*Příhlášky v insolvenčním řízení tedy zásadně přezkoumává insolvenční správce, ustanovený insolvenčním soudem a určený předsedou insolvenčního soudu.*⁵³

Domnívám se v rozporu se závěry Ústavního soudu, že popření pohledávky věřitele insolvenčním správcem je zásahem orgánu veřejné moci do práv věřitelů, a že ústavnost zásahu měla být v daném případě prověřována. Ústavní soud pak podle mého názoru vycházel z neaktuální důvodové zprávy kopírující původní vládní záměr, který však nebyl realizován. Způsob ustanovení insolvenčního správce do doby konání přezkumného řízení je totiž stejný, jakým byl v právní úpravě předchozí. O tom, že správce konkursní podstaty byl dřívější judikaturou i doktrínou za zvláštní orgán veřejné moci považován, jsem již hovořil. K otázce již Hora v r. 1927: *„Názory o právním postavení správcově se rozcházejí. Jedni ho považují za zákonného zástupce úpadcovů. Jiní za zákonného zástupce věřitelů, opět jiný brzy za tohoto brzy za onoho. Než žádný z těchto názorů ve svých důsledcích neuspokojuje, všechny působí v jednotlivostech značně obtížně. Dlužno proto upustiti od konstrukcí navazujících na zákonné zastoupení a považovati správce podstaty za úřední orgán, postavení jeho za úřad.*⁵⁴

b) Nález Ústavního soudu č. 241/2010 Sb.

V tomto nálezu Ústavní soud diametrálně mění svůj předchozí postoj k otázce postavení insolvenčního správce. Přiznává mu status orgánu veřejné moci a za jeho rozhodnutí považuje stanovisko k pohledávce věřitele na přezkumném jednání, které je vyjádřeno v seznamu přihlášených pohledávek, jenž je přílohou protokolu z přezkumného jednání. Argumentace je pak vesměs konformní s výše uvedenou. V části V. „Hodnocení Ústavního soudu“ bodě 18 je problematika shrnuta následujícím způsobem: *“Ústavní soud se nejprve zabýval postavením insolvenčního správce při uznávání pohledávek věřitelů v insolvenčním řízení a zhodnotil je jako postavení orgánu veřejné moci, nikoli jako zástupce věřitelů.”*

⁵³ RICHTER, Tomáš. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. *Právní rozhledy*. 2006, 21, s. 766.

⁵⁴ HORA, Václav. Základy přednášek o řízení konkursním a vyrovnávacím., knihtiskárna „TYPUS“ Praha Smíchov, 1927, s. 12.

Navíc je uveden například argument, že věřitelé mají rozdílné zájmy při přezkumném řízení a nemohou proto z povahy věci mít společného zástupce: „*Teze, že insolvenční správce při uznání (pravosti, výše a pořadí) přihlášených pohledávek vystupuje jako zástupce věřitelů, je ovšem vyloučena i povahou věci, v insolvenčním řízení zpravidla vystupuje více věřitelů, jejichž pohledávky si ale vzájemně konkurují.*“.

Insolvenční zákon v § 192 se tedy své kontroly ústavnosti dočkal. Názor Ústavního soudu ČR, co se týče postavení správce v řízení, považuji za správný. Zrušení předmětného paragrafu pak za přinejmenším kontroverzní, jeho hodnocení by však značně přesahovalo téma této práce.

4.2 Hostující insolvenční správce

Vymezení pojmu hostujícího insolvenčního správce nalezneme v § 2 zákona o insolvenčních správcích v odstavci 3. Jeho opodstatnění souvisí s prohlubující se integrací zemí EU a EHP⁵⁵. Hostujícím správcem je tedy příslušník členského státu EU, EHP, nebo Švýcarska, který je insolvenčním správcem podle tamní právní úpravy a má zájem dočasně nebo příležitostně vykonávat funkci insolvenčního správce na území České republiky. I na hostujícího správce se analogicky vztahuje ustanovení o výkonu činnosti prostřednictvím právnické osoby, i tato však musí poskytovat stejné záruky společníků jako v.o.s. v našem právním řádu. Hostující insolvenční správce může být zároveň i správcem zvláštním, či předběžným. Tomuto správcovi je mimo jiné stanovena povinnost bezodkladně informovat Ministerstvo spravedlnosti o všech skutečnostech, které mohou ovlivnit jeho právo vykonávat činnost insolvenčního správce.

Předcházející odstavce pojednávají o typech správců, jak je rozlišuje a definuje zákon o insolvenčních správcích ve znění svých novel. Následující řádky proto budou patřit rozdělení správců podle insolvenčního zákona.

⁵⁵ Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru.

4.3 Předběžný správce

Předběžným správcem je správce, který byl jmenován před rozhodnutím o úpadku, tedy doby, která je nejzazším termínem pro ustanovení správce dlužníku. Po vydání rozhodnutí o úpadku se stává insolvenčním správcem s plnou působností, nestanoví-li soud svým rozhodnutím jinak. Tento institut je obligatorně využíván pouze v některých případech. Jedná se o případy, kdy je dlužník omezen předběžným opatřením více, než insolvenční zákon u standardních řízení předpokládá v § 111 a v případě nečinnosti soudu pro důvod uvedený v § 84 insolvenčního zákona, tedy dobu po kterou ČNB pozastavila obchodování se všemi investičními nástroji na regulovaném trhu a není proto možné prohlásit úpadek a na návrh věřitele, který disponuje alespoň desetinou všech pohledávek k dlužníkovi a nesouhlasí se schváleným moratoriem § 123 odst. 1. V případě, že tento návrh podá dlužník, ustanoví insolvenční soud předběžného správce bez dalšího. Účinek moratoria je totiž podobný jako v předchozím případě a to, že není možno prohlásit úpadek dlužníka.

Fakultativně pak soud o předběžném správci rozhoduje dle § 112 odst. 2 v situacích, kdy vyhlásil moratorium, /a nejedná se o výše uvedené případy moratoria/ nebo uváží-li, že rozsah majetkové podstaty si to vyžaduje, nebo z jiných stejně závažných důvodů. Za ty bych označil například určité indicie, které by naznačovaly možné destruktivní chování managementu společnosti tzv. morálního hazardu.⁵⁶ Zneužívání moratoria je v tomto smyslu bráněno též v § 113, který umožňuje insolvenčnímu soudu vykonávajícímu dohled nad dlužníkem podřídit jeho jednání, ale i jednání třetích osob, zcela či částečně právě předběžnému správci.

„Ustanovení předběžného insolvenčního správce je součástí předběžného opatření vydaného v insolvenčním řízení podle § 112 InsZ, pokud soud tímto předběžným opatřením omezil dlužníka v nakládání s majetkovou podstatou v rozsahu širším, než je stanoveno v § 111 InsZ.“⁵⁷

Mohlo by se jednat například o omezení hradit všechny peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení, či kvantitativní označení transakcí, které

⁵⁶ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 42, ISBN 978-80-7357-329-4.

⁵⁷ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 59

nejsou podstatným zásahem do majetkové skladby, avšak soud jejich uskutečnění daným předběžným opatřením chce bránit.

„Insolvenční soud může ustanovit předběžného insolvenčního správce i za situace, kdy je např. na návrh dlužníka vyhlášeno moratorium nebo je-li to nezbytné k zajištění ochrany majetkové podstaty, půjde-li o rozsáhlé majetkové soubory. Nově je zavedena povinnost soudu ustanovit předběžného správce v souvislosti s nečinností soudu v případě uvedeném v § 84 odst. 2 InsZ.“⁵⁸

4.4 Zástupce insolvenčního správce

V § 33 umožňuje insolvenční zákon nahradit rozhodnutím insolvenčního soudu dosavadního správce na přechodnou dobu správcem novým, a to pouze ze závažných důvodů a pokud je to účelné. Tato přechodná doba není v zákoně nijak blíže specifikována, avšak popsal bych ji proto jako dočasný stav, který trvá do té doby, dokud neodpadne překážka na straně zastupovaného správce, nebo nového rozhodnutí insolvenčního soudu. Závažnými důvody se podle mého názoru rozumí důvody dočasně bránící výkonu funkce, tedy zejména důvody zdravotní, ale i jiné. Požadavek účelnosti vyplývá ze zásad insolvence samotné. Pro příklad bych zmínil krátkodobou stáž, jejíž absolvování správcem nemá negativní vliv na průběh řízení. Posouzení, kdy se bude jednat o účelné rozhodnutí a kdy nikoliv je na insolvenčním soudu, který vykonává dozor nad správou dlužníka. Na zástupce se přiměřeně použijí ustanovení pro správce obecného a to včetně zveřejnění v insolvenčním a obchodním rejstříku.

„Zástupce insolvenčního správce může insolvenční soud ustavit do funkce i zprostit funkce kdykoliv i bez návrhu v průběhu insolvenčního řízení, pokud pro to nastanou důvody. Ustavení do funkce a zproštění funkce zástupce insolvenčního správce se zapisuje jak do insolvenčního rejstříku, tak do obchodního rejstříku, je-li v něm dlužník zapsán.“⁵⁹

⁵⁸ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 59

⁵⁹ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 68

4.5 Oddělený insolvenční správce

Existence odděleného správce se odvíjí od snahy zákona zabránit střetu zájmů a potencionálnímu morálnímu hazardu ze strany obecného správce v případech určitého vztahu k některému z dlužníkových věřitelů, nebo jejich zástupců. Insolvenční soud v takových situacích ustanoví pro úkony podléhající eventuelnímu střetu zájmů odděleného správce vždy, pokud je správce z některých úkonů vyloučen dle § 24 insolvenčního zákona, pro důvody, které mohou odporovat společnému zájmu věřitelů v řízení, ve kterém byl správce rovněž ustanoven.⁶⁰ Fakultativně může být oddělený správce ustanoven, není-li s přihlédnutím k povaze pohledávky věřitele a jeho postavení v řízení pochybností, že poměr tohoto věřitele a správce ovlivní celkový výkon práv a povinností obecného správce. Příklad použití odděleného správce v řízení si s dovolením vypůjčuji: *„Oddělený správce ... může např. provést úkony v rámci vypořádání společného jmění manželů, namítne-li např. manželka dlužníka možnou podjatost ustaveného insolvenčního správce v souvislosti s dříve poskytovanými právními službami v pozici advokáta v neúspěšném majetkovém sporu.*⁶¹

Pokud se obecný správce dozví o důvodech svědčících pro jeho vyloučení, je povinen je neprodleně oznámit soudu dle § 24, o konkrétních sankcích za porušení této povinnosti se zákon nezmiňuje. *„Pokud by insolvenční správce opomněl soudu tuto skutečnost včas sdělit, zanedbal by tím svou povinnost a pro další období závažným způsobem zpochybnil řádný výkon funkce správce ve vztahu ke své osobě.*⁶²

⁶⁰ Ustanovení nalezneme v § 34, odst. 2 InsZ, které bylo do zákona včleněno zákonem č. 217/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony s účinností 20. 7. 2009

⁶¹ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 69

⁶¹ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 69

⁶² § 3, odst. 2 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.⁶² Michal Žižlavský: U nových insolvencí je riziko krádeží a zpronevěr minimální. *E15*. 18.1.2010, s. 14. Dostupný také z WWW: <asis.cz>.

4.6 Zvláštní insolvenční správce

Zvláštním insolvenčním správcem je míněn obecný insolvenční správce se zvláštním oprávněním, které ho dle § 3 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích, předurčuje vykonávat funkci insolvenčního správce speciálním subjektům, respektive speciálním dlužníkům a to finančním institucím se zvláštním režimem, obchodníkům s cennými papíry, centrálnímu depozitáři, provozovatelům vypořádacího systému, organizátorům trhu s investičními nástroji, investičním společnostem, investičním fondům, penzijním fondům a dlužníkům, u nichž je bez dalšího přípustná reorganizace podle zvláštního zákona.⁶³ Zde má patrně zákon na mysli insolvenční zákon a jeho ustanovení § 316 odst. 4, který klade požadavky nekonsensuální reorganizace kritériem celkového obratu za poslední účetní období ve výši alespoň 100 milionů Kč a kritériem počtu zaměstnanců v pracovním poměru dosahující počtu nejméně 100. Přičemž postačí jakýkoli pracovní poměr zaměstnanců.

“ Zákon říká, že půjde o dlužníky, kteří měli obrat buď nad sto milionů korun, anebo zaměstnávali více než sto lidí. Od této hranice už může být jmenován jen správce se zvláštním povolením. Takových je v Česku deset. „⁶⁴

Smysl zvláštního správce je v jeho vyšší odborné způsobilosti a jisté specializaci na tyto specifické dlužníky. Avšak zvláštní správce s takto rozšířeným oprávněním může vykonávat svoji funkci nejen podle Hlavy IV. Insolvenčního zákona, pojednávající o úpadku finančních institucí a u reorganizovatelných subjektů, ale i v jiných případech, kdy je jeho odbornost nezbytná. Do funkce ho pak vedle správce obecného ustanovuje insolvenční soud fakultativně dle svého uvážení.

„K tomu, aby byl ustanoven správce se zvláštním povolením vždy, kdy to zákon vyžaduje, musí vytvořit podmínky předsedové soudů. Ti mohou vyžadovat informace o obratu dlužníka a počtu jeho zaměstnanců od insolvenčních soudců v rámci jejich žádosti o určení osoby správce. Tyto informace jsou poměrně snadno zjistitelné. Podá-li insolvenční návrh dlužník, je povinen připojit seznam svých zaměstnanců. Podá-li návrh věřitel, soud může uložit dlužníkovi, aby mu předložil seznam zaměstnanců, nebo může

⁶³ § 3, odst. 2 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁴ Michal Žižlavský: U nových insolvencí je riziko krádeží a zpronevěř minimální. *E15*. 18.1.2010, s. 14. Dostupný také z WWW: <asis.cz>.

*zjistit počet zaměstnanců z vyjádření dlužníka k návrhu, případně při nařízeném jednání. Informace o obratu dlužníka je zpravidla zjistitelná z poslední účetní závěrky dlužníka, uložené v obchodním rejstříku.*⁶⁵

Dikce zákona v § 35 říká, že insolvenční soud „může ustanovit i zvláštního insolvenčního správce a upravit jeho vztah k insolvenčnímu správci“. Pod vlivem novely zákonem č. 285/2009 Sb. doplňujícím § 35 odst. 3, je povinnost ustanovení zvláštního insolvenčního správce i v případě výplaty nároků uživatelů platebních služeb postupem stanoveným zákonem upravující platební styk. Šlo by například o uspokojování nároků drobných střadatelů banky, která by se dostala do konkursu. Z textu zákona dle mého názoru není jasné, zda by v takovém případě museli být ustanoveni správci dva, přičemž jeden by nutně musel být správcem zvláštním, či jestli by stačil jeden správce se zvláštním oprávněním. Pro první myšlenku hovoří formulace § 35 odst. 1.: „*V případech, kdy je nutné v rámci insolvenčního řízení řešit zvláštní problematiku vyžadující odborné specializace, může insolvenční soud ustanovit i zvláštního správce a upravit jeho vztah k insolvenčnímu správci.*“ Domnívám se, že však i zde jazykový výklad vede k protichůdným závěrům.⁶⁶ Pro druhou může vyznít právě novelou přidané ustanovení § 35 odst. 3 „*Zvláštního insolvenčního správce ustanoví soud pro výplatu nároku uživatelů platebních služeb postupem stanoveným zákonem upravujícím platební styk.*“ Systematickým a teleologickým výkladem, ale podle mého názoru dojdeme k názoru, že je nutné ustanovit správce dva. Blížeji ke zvláštnímu oprávnění v odrážce o kvalifikaci správců.

⁶⁵ ŽIŽLAVSKÝ, Michal. *Asis.cz* [online]. 2010 [cit. 2011-03-27]. Nový rok přinesl zásadní změny v insolvenčním řízení. Dostupné z WWW: <asis.cz>.

⁶⁶ Povážíme-li, že formulace „i zvláštního“ může znamenat vedle dalšího, obecného správce, stejně tak může zákonodárce mít eventualitu využití tohoto institutu. Formulace „a upravit jeho vztah k insolvenčnímu správci“ sice naznačuje pluralitu správců, avšak není dle mého názoru zcela jasné, zda insolvenční soud může tento vztah upravit, či zda je k tomu kategoricky povinen.

4.7 Zahraniční insolvenční správce a zahraniční insolvenční správce pojišťovny nebo zajišťovny

Tyto instituty byly zavedeny v souvislosti s evropskými předpisy⁶⁷ upravujícími kolektivní insolvenční řízení v členských státech. Jako reciproční opatření k § 372 InsZ, zejména pak jeho odst. 2 umožňujícímu českému insolvenčnímu správci výkon jeho pravomocí při úpadku některých subjektů, až na výjimky, i v zemích EU a EHS. Následkem toho i Česká republika, jakožto členský stát EU musí respektovat evropské právo a umožňovat správcům z členských zemí stejné pravomoci na našem území. Zrcadlovým ustanovením k výše zmíněnému paragrafu je tak § 378 InsZ upravující pravomoci a způsob jejich uplatňování zahraničním insolvenčním správcem v České republice. Obdobně § 384 InsZ umožňuje českému insolvenčnímu správci pojišťovny, nebo zajišťovny výkon jeho pravomocí v zahraničí. Jeho protikladem je § 388 InsZ stanovící stejné podmínky pro zahraničního správce těchto finančních subjektů na našem území. Blížeji k tomuto tématu v bodě 5 věnovanému evropským předpisům.

4.8 Seznam insolvenčních správců

Seznamem insolvenčních správců je evidence osob, které jsou oprávněny vykonávat funkci insolvenčních správců a pro tento případ je jejich jmenný seznam veden Ministerstvem spravedlnosti dle § 21 InsZ.

Seznam insolvenčních správců je dle § 419 InsZ součástí insolvenčního rejstříku, přijatého v souvislosti s elektronizací české justice, a jako takový zveřejňuje jména všech osob správců a jejich základních údajů na bezplatně přístupném internetovém portálu Ministerstva spravedlnosti. Elektronický rejstřík přispívá k větší transparentnosti insolvenčního řízení v ČR.

Samotný seznam se skládá z obecné a zvláštní části. Zatímco do obecné části jsou zapisováni všichni správci, ve zvláštní nalezneme jen ty s tzv. zvláštní zkouškou, tedy obecné správce disponující zvláštním povolením podle § 6 InsZ rozšiřujícím jejich pravomoc na insolvenčních řízení zvláštních subjektů.

⁶⁷ EU. Nařízení Rady o insolvenčních řízeních. In Úřední věstník EU. 2000, OJ L 160, s. 1., dále pak EU. Směrnice Evropského parlamentu a Rady o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí. In Úřední věstník EU. 2001, L 125, s. 15.

Seznam insolvenčních správců pak soudu slouží jako podklad pro ustanovování insolvenčního správce. Výjimku tvoří případ, kdy nelze insolvenčního správce vybrat ze seznamu. Pak je možné správcem „ustanovit i fyzickou osobu, která splňuje obecné a kvalifikační předpoklady pro zápis do seznamu a se svým ustanovením souhlasí“. Insolvenční správce může být ustanoven i do několika řízení najednou. Rozdílům od předchozí úpravy se věnuji dále v bodě 4.

4.9 Odměna a úhrada nákladů správců

4.9.1 Odměna správce

Současná právní úprava⁶⁸ rozlišuje mezi odměnou správce, náklady správce a náhrady jeho hotových výdajů. V případě odměny se i zde promítá základní zásada insolvence samotné a to co nejvyšší uspokojení věřitelů. Odměna správce je totiž, alespoň při konkursu, jakožto nejčastějším způsobu řešení úpadku podnikatelů, počítána z výtěžku zpeněžení. Jde tedy o jakousi motivaci správce k plnění smyslu zákona. Výše odměny je pak odlišná v případě zpeněžení majetku zajištěných věřitelů a věřitelů nezajištěných, přičemž částka odměny je zásadně vyšší u nezajištěných věřitelů. Domnívám se, že tato úprava je pochopitelná, jelikož insolvenční právo chrání především nezajištěné věřitele, kterým ochranou společně užívaného zdroje umožní jejich poměrné uspokojení. Vysoká odměna počítaná ze zpeněžení zástav, kde problém tzv. „honby na majetek“ dlužníka nehrozí, by vedla ke zbytečně negativnímu ex ante efektu. Povážíme-li, že zajištěnými věřiteli bývají často finanční instituce poskytující úvěry široké veřejnosti, vedlo by toto opatření k promítnutí rizika insolvence do nákladů, zdražení úvěrů a tím i zpomalení ekonomiky. I principiálně si myslím, že je vhodné stimulovat zodpovědné věřitele k zajišťování svých pohledávek pro případ platební neschopnosti dlužníka.⁶⁹

⁶⁸ Problematiku upravuje § 38 a 39 InsZ, podrobněji pak vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.

⁶⁹ Již v římském právu existovala zásada „Vigilantibus iura scripta sunt“ – „necht' každý si střeží svá práva“.

Domnívám se, že je zbytečné opisovat konkrétní právní úpravu počítání odměny a tak uvedu pouze, že odměna správce je odlišná pro různé způsoby řešení úpadku.⁷⁰ Zákodárce tak reflektuje odlišnou náročnost úkolů správce spojených s jednotlivými druhy úpadku. Odměna správce při konkursu se odvozuje od zpeněženého majetku podstaty u reorganizace od průměrného měsíčního obratu a při oddlužení fixní částkou, podle zpeněžení majetkové podstaty či jejich kombinací. Záleží na tom, zda jde o plnění splátkového kalendáře či zpeněžování majetku podstaty, případně jejich kombinaci.

4.9.2 Náklady správce

Náklady správce rozumějme náklady vynaložené na činnost, ke které je správce povinen, ať už rozhodnutím soudu, či ze zákona. Tyto náklady jsou zahrnuty v jeho odměně, průběžně je tedy k jejich hrazení povinen sám. Ke krytí nákladů s plněním těchto povinností však mohou věřitelé se souhlasem insolvenčního soudu, a to i opakovně, poskytovat zálohy. Specialisty v oboru je možné na náklady podstaty využít pouze s předchozím souhlasem věřitelského výboru a jsou-li účelné.

Posledním výdajem, o němž se zákonodárce zmiňuje, je náhrada hotových výdajů. Jde zejména o cestovní náklady, poštovné či náklady na komunikaci aj. Tyto náklady, vyjma cestovného⁷¹, se hradí v prokazatelné výši maximálně však do 5 % celkové výše odměny správce, případně ceny obvyklé v době a místě uplatnění těchto hotových výdajů. Výslovně je pak uvedena fixní částka náhrady hotových výdajů při plnění splátkového kalendáře v oddlužení na 150 Kč.

Odměna a náhrada hotových výdajů se uspokojuje z majetkové podstaty dlužníka, případně ze záloh věřitelů na řízení a to včetně DPH, pokud je správce jejím plátcem. Vyúčtování svých nároků provede správce v konečné zprávě, případně ve zprávě o své činnosti. Insolvenční soud pak může odměnu správce přiměřeně moderovat po projednání s věřitelským výborem, důvody jejího snížení uvádí zákon jen demonstrativně jako porušení povinností, důvody zvýšení pak neuvádí vůbec.

⁷⁰ Graficky znázorněna je odměna správce pro různé druhy úpadku v příloze 2A, 2B a 2 C, převzaté z přípravného semináře ČAK. Kozák, Jan *Insolvenční právo.*, Praha 2009.

⁷¹ Cestovné účtuje správce podle zvláštního právního předpisu, v daném případě to bude zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Česko.

Při výkonu celospolečensky významné a zodpovědné funkce správce je mu poskytována státní ochrana, která se projevuje v garanci odměny a náhrady hotových výdajů správce státem. V průběhu řízení může správce dle § 38 odst. 4 InsZ požádat insolvenční soud o vyplacení zálohy na svou odměnu, a to i opakovaně. Insolvenční soud též může vydat správci zálohu na náklady řízení složenou navrhovatelem dle § 108 InsZ, a to ve výši maximálně 50.000,- Kč. V případech, kdy jejich uspokojení z majtkové podstaty či ze záloh na insolvenční řízení není možné, vyplácí odměnu a náhradu hotových výdajů insolvenční soud, a to až do výše 50.000,- Kč, pro každou z nich zvlášť. Zároveň je zaručena minimální odměna při řešení úpadku konkursem a oddlužením formou zpeněžení majtkové podstaty na 45.000,- Kč.

Zajímavý pak byl spor o to, zda má správce nárok na odměnu v minimální výši i v případě, že ke zpeněžení majtkové podstaty vůbec nedojde. Ve věci se odlišně vyjádřily senáty Vrchního soudu v Olomouci a Vrchního soudu v Praze a věc pak definitivně rozhodl až Nejvyšší soud a to tak, že pro minimální odměnu výše uvedenou je nutné, aby k procesu zpeněžení došlo.

Vztah jednotlivých druhů správců mezi sebou je upraven v § 6 vyhlášky č. 313/2007 Sb., která jim přiznává takový podíl odměny, jaký odpovídá zejména délce doby, rozsahu a náročnosti jejich činnosti.

„Z dikce insolvenčního zákona (jeho § 38 odst. 1 věty druhé) i vyhlášky (jejího § 1) lze ovšem i za použití jazykového výkladu dovodit, že samozřejmým předpokladem pro výpočet odměny insolvenčního správce pro případ, že způsobem řešení dlužníkovy úpadku je konkurs, je vlastní proces zpeněžení majtkové podstaty (bez zpeněžení majtkové podstaty nebo její části nelze hovořit ani o výtěžku zpeněžení určeném k rozdělení mezi věřitele). Jakkoli dikce § 1 odst. 5 vyhlášky sama o sobě nepodmiňuje přiznání minimální výše odměny insolvenčního správce v konkursu (45.000,- Kč) zpeněžením (tento výraz není v textu použit), je zjevné, že odstavec 5 navazuje na předchozí odstavce daného paragrafu a doplňuje úpravu obsaženou v ustanoveních § 1 odst. 2 a 3 vyhlášky, jež se zpeněžením počítají.“⁷²

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSCR 27/2010 ze dne 29.9.2010. In Původní nebo upravené texty pro ASPI.

4.10 Změna insolvenčního zákona, zákon č. 69/2011 Sb. a její dopad na insolvenčního správce

V době vyhotovování této práce byla Parlamentem ČR schválena další novela insolvenčního zákona, zákon č. 69/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů s účinností od 31. 3. 2011. Novela obsahově navazuje na nálezy Ústavního soudu č. 241/2010 Sb. (viz výše) Předpis zcela zásadně mění insolvenční řízení, kdy se de facto vrací k původnímu způsobu popírání pohledávek věřitelů ostatními věřiteli, jak bylo zvykem v předešlé právní úpravě. Podle novelizovaného zákona již není oprávněn popírat pohledávky věřitelů pouze insolvenční správce a dlužník, ale je přiznáno i přihlášeným věřitelům. Popření pohledávky věřitelem však může být odmítnuto insolvenčním soudem a to nejpozději do skončení popěrného jednání. Popěrné právo insolvenčního správce se tak stále jeví jako významnější.

5. Zásadní změny postavení insolvenčního správce dle zákona č. 182/2006 Sb. od správce konkursní podstaty dle zákona č. 328/1991 Sb. v rámci konkursu

5.1 Postavení správce

Novou právní úpravou se zásadně změnilo samotné postavení a označení insolvenčního správce, dříve nazývaného správcem konkursní podstaty, který je nyní explicitně uveden jako procesní subjekt v § 9, písm. d) insolvenčního zákona. Naproti tomu zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále také jako ZKV) obsahoval již v původním znění § 8 úpravu postavení správce konkursní podstaty. Účastníky konkursního řízení byli dle § 7 ZKV konkursní věřitelé a dlužník, z čehož odborná literatura i judikatura dovodily právní závěr, že se jedná o taxativní výčet a správce konkursní podstaty není účastníkem konkursního řízení, nýbrž má jako zvláštní procesní subjekt samostatné postavení jak vůči dlužníku, úpadci, tak vůči konkursním věřitelům a nelze jej tedy považovat za zástupce konkursních věřitelů, ani za zástupce úpadce.⁷³

5.2 Odlišný výkon činnosti

Základní změnou je také fakt, že nový insolvenční zákon umožňuje efektivně i jiné formy řešení úpadku dlužníka, než jen likvidaci společnosti a rozprodej jejího majetku. Vezmeme-li v potaz, že právní nastavení narovnání totiž možnost nelikvidačního řešení úpadku de facto vylučovalo. S novými způsoby řešení úpadku dlužníka a novou koncepcí insolvenčního práva jako takového, přichází i změna pro insolvenční správce spočívající v plnění jiných povinností, jiný způsob jejich kontroly i odměňování. Mým cílem zde není podat vyčerpávající přehled všech změn, ale spíše poukázat na některé nešvary úpravy předešlé a jejich reflexi zákonodárcem předpisy současnými.

⁷³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR sp.zn. Cpjn 19/98 ze dne 17.6.1998. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS*, 1998, 7, s. 361.

5.3 Nové druhy insolvenčních správců

S novou právní úpravou přibyly i některé druhy insolvenčních správců občasně se vyskytující v řízení, a to správce oddělený, hostující a správci zahraniční.

„O zavedení odděleného správce do konkursního řízení se pokoušela již dříve připravená vládní novela zákona o konkursu a vyrovnání roku 1999.“⁷⁴

Domnívám se, že tato změna bude účelná i v případech již probíhajícího řízení, kdy ustanovený insolvenční správce orientující se v problematice dlužníka by kvůli marginálnímu střetu zájmů musel být z řízení odvolán, či sám výkon funkce v dané věci odmítnout, aby bylo zajištěno právo na spravedlivý proces dotčeného věřitele a neohrožena důvěryhodnost řízení. Takováto situace by mohla vést k šikanóznímu chování některých věřitelů a zdržování řízení, způsobujícím jeho prodražování a celkovou neefektivitu. Řešení formou ustanovení speciálního správce jen pro danou věc se mi jeví jako vhodné.

Zavedení správce hostujícího a zahraničních bylo jistě také nezbytným úkolem zákonodárce v souvislosti se stále se zvyšující úrovní integrace a vlivu evropských předpisů na český právní řád.

Institut zvláštního správce také prošel jistou reformou, nadále se totiž budou zvláštní správci ustanovovat pouze k případům vyžadujícím speciální odbornost. O jaké případy se jedná, stanoví výslovně zákon o insolvenčních správcích v § 3 odst. 2. Další eventuelní využití služeb zvláštních správců je pak na uvážení insolvenčního soudu.

5.4 Určení osoby správce

Další změnou je výběr osoby správce a jeho setrvání ve funkci. Jak již bylo výše uvedeno, správce je ustanoven insolvenčním soudem na základě výběru jeho předsedy ze seznamu insolvenčních správců. S tím je spojena i kontrola předsedy soudu nad

⁷⁴ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 69 an.

osobou správce, dříve neupravená. V minulosti byli správci vybíráni ze seznamu konkursních správců insolvenčním soudcem, který ve věci přímo rozhodoval. Význam a užitečnost změny již byly zmíněny v předchozí kapitole. Propojení správců s insolvenčními soudci mělo v některých případech zdrcující vliv na majetkovou podstatu dlužníků v úpadku, v extrémním případě pak dokonce úpadky samo způsobovalo. Současná právní úprava vychází tedy z východiska, že věřitelé, jakožto reziduální nositelé nároku⁷⁵ na majetek dlužníka mají mít možnost rozhodovat o osobě správce a zavádí tak významné novum v § 29 odst. 1 InsZ.

Vůbec poprvé, v právní úpravě moderního úpadkového práva v Česku, dává toto ustanovení možnost věřitelům odvolat soudem ustanoveného správce a ustanovit správce nového. Může se tak stát na schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po přezkumném jednání⁷⁶. Rozhodování o odvolání insolvenčního správce z funkce a ustanovování nového správce musí být uvedeny na pořadu jednání schůze věřitelů. Ke schválení návrhu pak dojde za předpokladu, že je rozhodnutí přijato nejméně polovinou všech věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů. Věřitelé se přitom počítají podle výše jejich nepopřehých pohledávek. Usnesení schůze věřitelů o odvolání správce a ustanovení správce nového, může soud nepotvrdit jen z formálních, zákonem stanovených důvodů. Jeho potvrzení insolvenčním soudem je tedy jen formalitou, podle mého názoru sledující pouze dodržení základních předpokladů kladených na správce. De facto je tedy vyloučeno propojení správce a insolvenčního soudce, který by mohl bránit jeho odvolání. Zákonodárce zřejmě vychází z přesvědčení, že právě věřitelé mají největší zájem na průběhu řízení, a proto jim propůjčuje tento významný procesní nástroj správy majetkové podstaty. Domnívám se, že významné posílení postavení věřitelů a jejich možnosti zasáhnout do insolvenčního procesu v případě, že s výkonem funkce správce nejsou spokojeni, je logickým vyústěním ekonomických východisek, na kterých institut správce stojí. Pozice soudu je tedy částečně oslabena, ale zároveň zůstává natolik silná, aby mohla plnit svou kontrolní funkci. O potvrzení nového správce rozhodne soud usnesením nejpozději do skončení schůze věřitelů, na níž byl zvolen.

⁷⁵ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 123, ISBN 978-80-7357-329-4.

⁷⁶ Před přezkumným jednáním by možnost odvolání správce věřiteli vedla ke zveličování přihlašovaných pohledávek ve snaze ovládnout řízení, viz problém společně užívaného zdroje a chování věřitelů v něm. RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. s. 131, ISBN 978-80-7357-329-4.

Za situace, kdy nová právní úprava přesunula odpovědnost ohledně výběru osoby správce z insolvenčního soudu na věřitele se nabízí otázka, zda většinoví věřitelé nebudou tohoto privilegia zneužívat k vybírání správců, kteří budou činit rozhodnutí ve prospěch těchto majoritních věřitelů a zda menšinoví věřitelé neztrácejí garanci nezávislým soudem učiněným rozhodnutím ohledně osoby správce. Pravdou je, že morální integritu správců nemůžeme přeceňovat již s přihlédnutím k minulým zkušenostem, avšak domnívám se, že insolvenční soud má stále prostředky, jak menšinové věřitele ochránit. Může totiž správci ukládat povinnosti a při jejich neplnění, či nepostupování vůči věřitelům s odbornou péčí, může ukládat pořádkové pokuty, či dokonce takového správce funkce zprostit dle § 32 InsZ. Celkově tedy i tuto změnu považuji za krok správným směrem.

Zvýšily se i kvalifikační nároky na osobu správce, více se jim věnuji v části o kvalifikaci správců.

5.5 Seznam insolvenčních správců

Změnou prošel i seznam správců konkursní podstaty. Seznam podle ZKV měl dvě části. Do části „A“ byli zapisováni advokáti a notáři na základě svého návrhu. Do části „B“ pak byli zapisovány tzv. „jiné vhodné osoby“ na základě návrhu profesních komor či státních orgánů. Jinými vhodnými osobami měl zákonodárce na mysli např. auditory, daňové poradce, ekonomy apod. Často se však správci stávali i lidé bez potřebného vzdělání, odborných znalostí, ale i morálních kvalit. Umožňovalo to jak ustanovení o „jiných osobách“, tak formulace samotného zákona dovolující soudu ustanovit dokonce správce na seznamu nezapsaného za předpokladu, že splňuje podmínky zapsání a s ustanovením souhlasí. Jediným omezením pro vstup mezi konkursní správce tak bylo kritérium přiměřené odborné způsobilosti, které však díky neurčitosti neplnilo svůj účel. Předpoklad bezúhonnosti, který by měl zabránit přístupu těch správců, kteří již se dříve provinili proti zákonu a být tak jakýmsi morálním minimem správců, rovněž nefungoval. V případě advokátů a notářů totiž nebylo nutné osvědčovat bezúhonnost, jak tomu bylo u „jiných osob“ a postačovalo pouze členství v profesní komoře notářů, či advokátů.

V nové úpravě je tedy posílena transparentnost správců zveřejněním jejich jmenného seznamu na portálu Ministerstva spravedlnosti a rozdělení tohoto seznamu na obecnou a zvláštní část, přičemž právě zvláštní správci jsou předurčení k významnějším insolvenčním řízením, týkajících se speciálních nebo větších subjektů. Dále osoba nezapsaná na tomto seznamu může být soudem ustanovena jen výjimečně, ovšem musí splňovat obecné i kvalifikační předpoklady, tedy jak magisterské vzdělání, tak speciální zkoušku Ministerstva spravedlnosti, nutná je i bezúhonnost u všech ustanovených osob i nepodjatost a pojištění odpovědnosti za škodu, se kterými však počítala i úprava předešlá.

5.6 Zvýšení vlivu věřitelů na správce

V souvislosti s trváním funkce správce zjišťujeme další reformní krok nové právní úpravy, a to zvýšení práv věřitelů a jejich vlivu na řízení. Dle § 29 InsZ totiž na rozdíl od minulosti mohou věřitelé disponující nadpoloviční většinou počítanou podle výše pohledávek správce nejen odvolat, ale dokonce ustanovit i správce nového.

5.7 Odměňování

Co se týče odměňování i zde byly učiněny některé změny zamezující zneužívání. Podle ZKV závisela odměna na výši zpeněžení majetku úpadce a dále na počtu zpracovaných přihlášek. Toto byla výhradní kritéria pro výpočet odměny. Odměna správce konkursní podstaty⁷⁷ byla určena fixní procentuelní sazbou vztahující se ke zpeněžení, s jehož narůstající výší degresivně klesala při zachování minimální odměny 45.000,- Kč podobně, jak je tomu v současné úpravě. Odlišnost nalezneme v základu pro výpočet odměny správce, který byl v minulosti vyšší. Jednalo se totiž o veškerý výtěžek zpeněžení podstaty, na rozdíl od nynější úpravy, kde je základem výtěžek zpeněžení po odečtení nákladů insolvenčního řízení.

⁷⁷ § 6 a násl. vyhlášky č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.

*„... součet odměny z částky, které bylo dosaženo zpeněžením konkursní podstaty“⁷⁸
vs. „... součet odměny určené z výtěžku zpeněžení připadajícího na věřitele“⁷⁹*

Platná právní úprava také nepřevzala odměnu 1.000,- Kč za každou zpracovanou přihlášku věřitele a tím pádem ani její minimální výši 10.000,- Kč. Domnívám se, že tento způsob odměňování nehonoroval spravedlivě jednotlivé správce za jejich činnost a už vůbec nepřispíval k motivaci na co nejvyšším uspokojení věřitelů, spíše jen zbytečně zatěžoval majetkovou podstatu i v případech, kdy správce evidoval pouze jedinou přihlášku, avšak automaticky mu vznikl nárok na minimální výši za zpracování přihlášek ve výši 10.000,- Kč.

5.8 Využívání služeb specialistů ze strany správců

Největší nedostatek v úpravě odměňování byl ale dle mého názoru odstraněn ustanovením § 39 odst. 3 InsZ, který omezuje využití jakéhosi outsourcingu na účet majetkové podstaty kritériem účelnosti, ale hlavně jej podmiňuje předcházejícím schválením věřitelského výboru. V minulosti totiž docházelo k častému plýtvání prostředků majetkové podstaty na nákladné služby specialistů řízených dost možná i zlovolnými záměry některých správců. Celkově považuji úpravu odměňování správců za zdařilou, umožňující nezávislý a důstojný výkon funkce odborníkům bez destruktivního finančního dopadu na majetek podstaty, jak tomu bylo v minulosti. Odměny se zásadně snížily a to i s přihlédnutím k působení inflace, zvýšení životní úrovně i hladiny mezd za posledních 20 let.

5.9 Pojištění odpovědnosti správců

Pojištění odpovědnosti správců je nyní jednou z podmínek jejich zápisu do seznamu insolvenčních správců, naproti tomu úprava ZKV umožňovala sjednání pojištění až při jmenování správce ke konkrétní majetkové podstatě.

⁷⁸ § 7 odst. 1 vyhlášky č. 476/1991Sb.

⁷⁹ § 1 odst. 1 vyhlášky č. 313/2007 Sb.

5.10 Sankce za porušení povinností

Sankce při výkonu funkce také doznaly změn. Za jisté zpřísnování dohledu nad správci považují oprávnění insolvenčního soudu udělit dle § 81 InsZ správci pořádkovou pokutu, a to i opakovaně za porušení povinností v dvojnásobné výši oproti předchozí úpravě. Toho bylo dle § 8 odst. 4 ZKV možno postihnout až do výše 100 000,- Kč. V případě závažnějšího porušení povinností nadále trvá možnost zprostit správce konkursní podstaty funkce, a to i bez návrhu. Domnívám se, že možnost udělení pořádkové pokuty správci je na místě a vyplývá z jeho významné úlohy v řízení. Plní pak jakýsi mezistupeň mezi pouhým varováním insolvenčním soudem a konečným zproštěním funkce správce.

6. Dopady předpisů EU na výkon pravomoci insolvenčního správce

Od 1. 5. 2004 je Česká republika členem Evropské unie, což s sebou mimo jiné přináší nutnost respektovat její právní rámec. Na pravomoci insolvenčního správce pak v zásadě dopadají dva Evropské předpisy, dále jen Nařízení a Směrnice.⁸⁰ Tyto předpisy nepředstavují ucelenou úpravu úpadkového řízení, dotýkají se jen kolektivního insolvenčního řízení, tedy úpadců působících ve více členských zemí EU či EHP a vybraných dalších otázek. Vnitřní trh, tak jak si ho evropské společenství předsevzalo, nemůže bez účinného mezinárodního insolvenčního řízení fungovat. Velké korporace mohou mít vliv na ekonomiku několika zemí najednou, v případě jejich platební neschopnosti je tedy nutné koordinovat postup věřitelů z různých států i jejich právních řádů.

„Pro řádné fungování vnitřního trhu je nutné vyhnout se podnětům, které motivují zúčastněné strany k převodům majetku nebo soudních řízení z jednoho členského státu do druhého za účelem získání výhodnějšího právního postavení (tzv. forum shopping).“⁸¹

Cílem evropských norem je tedy podle mého názoru především unifikovat postup při zahájení insolvenčních řízení napříč členskými státy a přitom nevnucovat jednotlivým státům konkrétní úpravu řešení insolvence dlužníka., ...z důvodu značných odlišností v oblasti hmotného práva není účelné zavádět úpravu insolvenčního řízení s obecnou působností na celém území Společenství. Bezvýjimečné uplatňování práva státu, který řízení zahájil, by z tohoto důvodu často mohlo vést k problémům“⁸²

⁸⁰ Jde jednak o Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o insolvenčních řízeních ze dne 29.5.2000 (dále jen Nařízení) z jehož působnosti jsou vyňaty pojišťovny, úvěrové instituce a investiční podniky spravující finanční prostředky, nebo cenné papíry třetích osob a dále pak o Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí ze dne 4.4.2001 a o Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES o reorganizaci a likvidaci pojišťoven ze dne 19.3.2001, které dopadají na subjekty z nařízení vyňaté.

⁸¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 45

⁸² BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. Praha: C.H.Beck 2007, str. 47

6.1 Obecně k přeshraniční insolvenční v EU/EHP

Rozhodné pro přeshraniční insolvenční řízení podle výše zmíněného nařízení je právo toho státu, který řízení zahájil podle článku 4 bodu 1 nařízení. K zahájení insolvenčního řízení je přitom příslušný soud členského státu, kde má dlužník soustředěny své hlavní zájmy, za vyvratitelnou domněnku je zde považováno statutární sídlo dlužníka. Takto zahájené řízení je označováno za hlavní, či primární, mající obecnou platnost a vztahující se na veškerý majetek dlužníka. Soudy ostatních členských států, kde dlužník působí, jsou oprávněny zahájit insolvenční řízení jen ohledně provozoven dlužníka a majetkové podstaty nacházející se na jejich území, tedy v omezeném rozsahu a proto bývají označovány jako vedlejší, či sekundární. Tato územně omezená řízení se zásadně zahájují po řízení hlavním a jejich povaha je pouze likvidační. Předcházet hlavnímu řízení mohou jen, pokud zahájení brání právní úprava v členském státu hlavních zájmů, či za předpokladu, že zahájení vedlejšího řízení navrhne věřitel, který má ve státě provozovny bydliště, sídlo apod. Rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení příslušným soudem členského státu pak musí být uznáváno ve všech ostatních členských státech okamžikem jeho účinnosti.

6.2 Postavení správce v přeshraničním insolvenčním řízení a jeho pravomoci

Na začátek je dobré poznamenat, že postavení samotného správce a rozsah jeho pravomocí definuje vždy pouze národní insolvenční právo aplikovatelné na konkrétní insolvenční řízení. Evropské společenství se alespoň zatím, jak již bylo uvedeno, nesnaží vnucovat jednotnou evropskou úpravu. Správce jmenovaný soudem v hlavním řízení je oprávněn vykonávat veškeré pravomoci svěřené mu právem státu, který řízení zahájil, a to i v jiném členském státě, dokud jeho výkonu není zabráněno zahájením nového řízení, či vydáním ochranného opatření v jurisdikci tohoto státu. Správce je zásadně oprávněn i přemísťovat části majetkové podstaty z členského státu, ve kterém se nachází, zatímco správce ve vedlejšího řízení musí o přemístění těchto věcí usilovat soudní či jinou obdobnou cestou. V zájmu věřitelů pak také správce podává žaloby na neplatnost právních úkonů. Při výkonu své pravomoci na území jiného členského státu jedná správce v souladu s místním právem, jeho pravomoci pak nesmějí zahrnovat

donucovací opatření, či právo rozhodovat v soudních řízeních nebo sporech. Dle článku 19 Nařízení se pak správce prokazuje ověřenou kopií originálu rozhodnutí o jeho jmenování, případně jiným, soudem vydaným osvědčením. Žádné další ověření, nebo podmínky přitom nesmějí být vyžadovány, vyjma úředního překladu do jazyku daného státu.

V každém státě, kde má dlužník provozovnu se na návrh správce zveřejní podstatný obsah rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení, případně i obsah rozhodnutí o jmenování správce, vyžaduje-li to právní úprava daného státu. Každý členský stát může stanovit povinnost takového zveřejnění, nesmí tím však podle Bělohlávka podmiňovat uznání řízení vedené v jiném členském státě.⁸³ Správce je pak povinen se legislativou daného státu řídit. Dále nařízení ukládá součinnost správců, tzn. zejména mezi správcem v hlavním řízení a správcem v řízeních vedlejších. Jedná se především o vyměňování informací, spolupráci k plnění účelu řízení.

Správce podstaty ve vedlejších řízení má pak poskytnout příležitost hlavnímu správcem předložit návrhy na využití majetku ve vedlejších řízeních. Dominance správce v hlavním řízení vyplývá i z článku 33 bodu 1 Nařízení, který umožňuje hlavnímu správcem požadovat po soudci, který zahájil vedlejší řízení, aby zcela nebo částečně zastavil jeho zpeněžování. Soud pak může po správcem požadovat, aby učinil veškerá vhodná opatření k ochraně věřitelů ve vedlejších řízeních. Správce pak může odmítnout jejich plnění, jen pokud zjevně nejsou v zájmu věřitelů v hlavním řízení. Nelikvidační řešení úpadku ve vedlejších řízeních zásadně podléhá potvrzení správce v hlavním řízení, ledaže by jím nebyly dotčeny finanční zájmy věřitelů v hlavním řízení.

„K zajištění rozhodující úlohy hlavního insolvenčního řízení by měl mít správce podstaty v tomto řízení možnost různými způsoby zasahovat do vedlejších insolvenčních řízení, která probíhají ve stejné době.“⁸⁴

Přebytky vedlejších řízení předává vedlejší správce správcem hlavnímu. Pokud je to v zájmu věřitelů v hlavním řízení, navrhne správce soudu, aby bylo sanační řešení

⁸³ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. Praha: C.H.Beck 2007, str. 51

⁸⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. Praha: C.H.Beck 2007, s. 48

v sekundárním řízení nahrazeno řízením likvidačním. Povinnost informovat věřitele jiných členských států má správce nebo insolvenční soud státu, kde bylo řízení zahájeno.

6.3 Postavení správce finančních institucí v přeshraničním řízení

Zmíněné nařízení se nevztahuje na insolvenční správce finančních institucí v přeshraničních řízeních, pro úpravu této oblasti se evropské právo vydalo cestou směrnic. Ponechává tak členským státům autonomii ohledně způsobu konkrétní úpravy obsahu těchto směrnic. Obě výše uvedené směrnice byly implementovány zákonodárcem do ustanovení Insolvenčního zákona. Postavení a pravomoci správce v případě úvěrových institucí stanoví § 372 resp. § 378 InsZ, u pojišťoven je to pak § 384 resp. § 388. Znění těchto ustanovení je téměř totožné a proto dále jejich obsah shrnu dohromady.

Zákon vychází z recipročního uspořádání požadovaného směrnicí, tzn., že stejné pravomoci jakými disponuje zahraniční insolvenční správce finančních institucí na našem území, disponuje i český správce těchto subjektů v zahraničí. Správce se vždy řídí tím právem, v jehož jurisdikci je soud, kterým byl ustanoven do funkce. „*Insolvenční správce vykonává své pravomoci podle tohoto zákona i na území ostatních členských států ...*“⁸⁵ Dodržování vzájemnosti je zaručeno povinností implementovat směrnice pro všechny členské státy společenství do jejich vlastních právních řádů. Správce si je se souhlasem insolvenčního soudu oprávněn ustanovit za sebe zástupce pro výkon své činnosti v zahraničí. Prokazuje se úředně ověřenou kopií rozhodnutí o svém ustanovení, u které může být vyžadován úřední překlad. V rámci výkonu funkce je povinen se řídit právním řádem státu, kde působí, vyvarovat se musí použití síly či rozhodování sporů příslušející soudům, či jiným orgánům. K prosazení práv věřitelů, nebo vyžaduje-li to místní úprava, je povinen správce podávat návrhy zápisu zahájení insolvenčního řízení do veřejných seznamů v daném státě.

⁸⁵ § 372 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

7. Komparace obdobného institutu insolvenčního správce v USA s českou právní úpravou

„Člověk může být daleko lepším českým právníkem, bude-li znát něco z práva rakouského.“⁸⁶

Na úvod bych rád uvedl něco málo ke komparaci a srovnání obecně. Není to totiž činnost zdaleka tak jednoduchá a samozřejmá, jak by se mohlo na první pohled zdát a dost možná, že i tato kapitola bude více než srovnáním pouhým dogmatickým popisem cizího práva.

„Pakliže jsou v novodobých českých stěžejních komercialistických učebnicích popř. v monografiích honosících se adjektivem „srovnávací“, podávány informace o obdobných úpravách v zahraničí, pak se nejedná o komparaci v jakémkoliv smyslu, ale o konstatování faktu existence nějaké právní úpravy v zahraničí.“⁸⁷

Ke správné komparaci je především nutné definovat komparované předměty, v mém případě tedy odlišné právní úpravy a formulovat předpokládaný výsledek komparace, tedy základ umožňující srovnání. Nejprve je totiž nutné zjistit, zda je vůbec možné tyto právní úpravy srovnávat, zda sociální, historické a ekonomické souvislosti jednotlivých institutů odpovídají stejné realitě. K tomu je zapotřebí dostatečná abstrakce problematiky a vyvarování se subjektivizaci komparace pod vlivem emocí, dojmů, či předchozích zkušeností.

„Srovnávat lze jen to, co je věcně srovnatelné.“⁸⁸

Doufám jen, že má komparační činnost, ať již bude vést ke skutečnému srovnání, či jen konstatování odlišností, povede k hlubšímu pochopení problematiky v duchu úvodního motto kapitoly.

⁸⁶ HAVEL, Bohumil. Komparace – Vědní obor nebo potřebný mýtus?. *Právník*. 2003, 12, s. 1185.

⁸⁷ HAVEL, Bohumil. Komparace – Vědní obor nebo potřebný mýtus?. *Právník*. 2003, 12, s. 1184.

⁸⁸ HAVEL, Bohumil. Komparace – Vědní obor nebo potřebný mýtus? *Právník*. 2003, 12, s. 1185.

Kritika právní úpravy často vede k jejímu poměrování s právní úpravou jinou, podle těch nebo oněch kritických hlasů vhodnější, modernější či prostě lepší. Vzorem naší v minulosti těžce zkoušené ekonomiky a práva bývají pak často státy na západ od našich hranic s dobře fungující tržní ekonomikou i právním rámcem ekonomiku usměrňujícím s dlouhodobými zkušenostmi v u nás opětovně vznikajících právních odvětvích. Mezi takovátou odvětví můžeme zařadit i insolvenční právo, jeho bohatou historii jsme si demonstrovali v úvodu této práce, avšak viděli jsme také, na jak dlouhou dobu bylo toto právo odtrženo od ekonomické reality a jak neslavně dopadl porevoluční počin v podobě zákona o konkursu a vyrovnání inspirující se původní prvorepublikovou úpravou. Dnes tu máme zákon jiný, vycházející z moderních koncepcí řešení úpadku či jeho hrozby, který se dost možná inspiroval právem, jež je považováno za původní moderní insolvenční právo vůbec, tedy úpadkové právo Spojených států amerických.

„Moderní pojetí konkursu vzniklo logicky tam, kde koncentrace kapitálu postupovala nejrychleji, tj. na americké půdě.“⁸⁹

Americký Bankruptcy Reform Act z roku 1978 kodifikovaný jako Title 11 of the United States Code ve znění jeho novelizací, který je Ústavou USA svěřený pod federální jurisdikci, působí v jiných tržních podmínkách, než jsou ty naše. Vlivem federálního systému uspořádání USA, nejsou zákony, zejména v soukromoprávní oblasti, tak rigorózní, jak je tomu u nás a ponechávají v některých otázkách volnost jednotlivým členským státům. To je případ i amerického Bankruptcy Reform Act, který je rovněž federálním zákonem. Legislativní systém v USA má navíc svá specifika vycházející z diametrálně odlišné kulturně historické tradice, politického uspořádání i právního systému. Ten je založen především na anglickém „judge made law“ s nímž má naše kontinentální právní úprava pramálo společného.

Východiska, na kterých jsou náš i americký „Bankruptcy Code“ postaveny, jsou přinejmenším podobná, avšak uplatňování ve zcela jiných podmínkách si žádá jinou úpravu konkrétních institutů, které se navíc liší i napříč Spojenými státy. Americký zákon například poskytuje šest odlišných druhů řešení úpadku, které jsou často šité na míru tamním podmínkám, například speciální oddlužení rodinných farmářů a rybářů

⁸⁹ RABAN, Přemysl. Moderní pojetí konkursu a jeho obraz v některých světových insolvenčních systémech. *Právní rozhledy*. 2002, 9, s. 429. Dostupný také z WWW: <<http://www.beck-online.cz>>.

podle dvanácté kapitoly federálního insolvenčního zákona. Proto se domnívám, že institut českého a amerického insolvenčního správce srovnatelný není, avšak jistě neuškodí do něj trochu nahlédnout a zmínit základy jeho fungování. Už jenom proto, že princip americké reorganizace a oddlužení a s nimi spojená úloha insolvenčního správce patrně ovlivnila mnoho dalších zákonných úprav včetně té naší. Při pohledu na zahraniční úpravu, vycházející z její úspěšnosti i zkušeností s ní, můžeme přemýšlet a hodnotit úpravu naší, vytvořenou pro naše specifické společensko-právní prostředí.

7.1 Systém insolvenčních správců v USA

Insolvenční správci v USA tzv. „trustees“ mají více podob, svoji veřejnoprávní i soukromoprávní rovinu. „U.S. Trustees“, dále jen hlavní správci, jsou na vrcholu hierarchie správců. Do funkce jsou jmenováni Ministrem spravedlnosti USA z úředníků tohoto ministerstva do každého z 21 regionů a to na dobu pěti let. Pracují pod dohledem ministra spravedlnosti, který je může z funkce odvolat. Kancelář hlavního správce je zároveň jedním z oddělení Ministerstva spravedlnosti, podobně jako u nás Státní zastupitelství. Úřady jednotlivých hlavních správců odpovídají území federálních soudních okrsků a podléhají správnímu dozoru výkonného Úřadu pro hlavní insolvenční správce tzv. Executive Office for United States Trustees sídlícího ve Washingtonu D.C.

7.2 Funkce tzv. hlavních insolvenčních správců

Každý z takto ustanovených hlavních správců pak jmenuje řadu dalších, tentokrát soukromých správců, dále jen vedlejší správci, a asistentů na regionální úrovni, za které je nadále i odpovědný. Každý okrsek hlavního správce obsahuje seznam soukromých odborníků, podobný našemu seznamu insolvenčních správců, kteří splňují kvalifikační předpoklady pro výkon funkce. Hlavní správce vede seznam těchto správců a z něho je pak náhodně přiděluje k jednotlivým případům. Úkolem hlavního správce je pak dohlížet na dodržování zákonů, efektivnosti a jednotnosti řízení v rámci USA. Kromě vlastních insolvenčních případů pak také dohlíží na výkon funkce těchto správců a může do jakéhokoliv insolvenčního procesu kdykoliv zasáhnout, vyjma případu plnění reorganizačního plánu.

„The United States trustee may raise and may appear and be heard on any issue in any case or proceeding under this title but may not file a plan pursuant to section 1121(c) of this title.“⁹⁰

Hlavní správce též jmenuje vedlejší správce, kterými se mohou stát i právnické osoby a dohlíží na ně v případě řešení úpadku podle kapitoly 7, tedy konkursu a kapitoly 12 a 13, naší obdoby oddlužení⁹¹ „Bankruptcy Reform Act.“ Spravuje též tzv. „means test“ vhodnosti dlužníka pro oddlužení. Jeho úlohou je i vyšetřovat podvody související s úpadkem, nemá sice obžalovací pravomoc, ale je ze zákona povinen jakékoli potencionální porušení konkursních zákonů oznámit federálnímu státnímu zástupci. Hlavní správce též vybírá a řídí speciální advokáty, jakožto zaměstnance svého úřadu.

7.3 Advokáti hlavních insolvenčních správců

K zastupování za situace závažného porušení zákona v insolvenčních řízeních podle kapitol 7, 12 a 13, zaměstnává hlavní správce zvláštní advokáty, kteří zastupují kancelář u úpadevého soudu Spojených států „United States bankruptcy court“. Advokáti jsou stejně jako vedlejší správci pod kontrolou odboru ministerstva spravedlnosti, již zmíněného výkonného Úřadu hlavních správců a jeho regionálních úřadů – kanceláří hlavních správců, ty jsou zodpovědné za řádný výkon všech insolvenčních řízení a vedlejších správců do nich ustanovovaných. Tito advokáti jsou tedy zaměstnanci úřadu Ministerstva spravedlnosti, jejichž smyslem je zastupovat úřad hlavního správce v případech flagrantních porušení zákona v civilních sporech. Pokud během své kontrolní činnosti získají pochybnost, jestli nebyl spáchán trestný čin, jsou povinni to oznámit federálnímu státnímu zástupci.

⁹⁰ Title 11 of the United States Code, section 307

⁹¹ Kritikům přílišné výhodnosti oddlužení pro dlužníky v ČR musím podotknout, že v některých státech USA je dlužníku při oddlužení ponechán vlastní automobil i dům.

7.4 Funkce tzv. vedlejších insolvenčních správců

Výkon činnosti těchto správců se do značné míry liší podle toho, o jaký způsob řešení úpadku se jedná, tedy podle jaké kapitoly Bankruptcy Code se bude postupovat. Přehled jednotlivých kapitol amerického insolvenčního zákona uvádím na konci této části. Americké právo počítá i s jistou specializací vedlejších správců, kteří nevystupují nikdy ve všech insolvenčních řízeních, jaké tamní právo zná. Správce je buď jmenován ke konkrétním případům konkursů insolvenčním soudem podle sedmé kapitoly nebo je jako tzv. „standing trustee“ dosazován ke všem případům oddlužení, řešených podle dvanácté a třinácté kapitoly insolvenčního zákona.

Základní úlohou vedlejšího správce postupujícího podle kapitoly 7, tedy naší obdoby konkursu, je stejně jako u nás zjišťování majetkové podstaty, její spravování, prodej a rozdělení výtěžku mezi věřitele.

„The principal role of the trustee is to collect the property of the estate, sell it, and use the proceeds to pay expenses and creditor claims.“⁹²

Dále je to pak odporovatelnost úkonů v neprospěch majetkové podstaty tzv. „avoiding powers“, kterou zákon prostřednictvím této pravomoci správce chrání nezajištěné věřitele před nekalými praktikami dlužníků. Tato významná pravomoc se uplatňuje též při vyšetřování finančních transakcí dlužníka, nad kterými provádí dohled a v opodstatněných případech může odporovat jednotlivým plněním závazků provedených dlužníkem. Podle § 343 skládá dlužník na první schůzi věřitelů tzv. „examination under oath“, kterou spravuje hlavní správce a na jejímž základě je pod kontrolou hlavního správce, všech věřitelů, správců, včetně jejich čekatelů, kteří se na případu podílejí. Všichni jsou pak oprávněni prověřovat dlužníkovu počínání.

„The debtor shall appear and submit to examination under oath at the meeting of creditors under section 341(a) of this title. Creditors, any indenture trustee, any

⁹² JORDAN, Robert, L., et al. *Bankruptcy*. 5. vydání. New York: New York foundation press, 1999. s. 23.

trustee or examiner in the case, or the United States trustee may examine the debtor. The United States trustee may administer the oath required under this section.“⁹³

Řešení úpadku dle dvanácté a třinácté kapitoly je do jisté míry specifické tím, že obvykle jediný majetek, s kterým správce disponuje, je mzda dlužníka, kterou pak rozděluje podle dohodnutého plánu s věřiteli.

Podle jedenácté kapitoly pořádá kancelář hlavního správce první schůzi věřitelů, samotný hlavní správce pak plní spolu s věřitelským výborem kontrolní funkci souladu řízení s insolvenčním zákonem a to především v těch případech, kdy žádný správce jmenován nebyl.

Správce může k plnění svých povinností se souhlasem soudu na účet majetkové podstaty, zaměstnat odborníky v oboru, právníky, účetní apod., kteří jsou nezávislí na řízení,⁹⁴ na střet zájmů dohlíží insolvenční soud. Správce zásadně jedná ve jménu věřitelů, je jejich zmocněncem, přestože zákon blížeji toto zmocnění nespecifikuje. Často musí činit úkony v neprospěch konkrétního věřitele, aby ochránil věřitele jako celek. Zjednodušeně řečeno je jeho úlohou maximalizovat majetkovou podstatu dlužníka k rozdělení pro nezajištěné věřitele.

7.5 Jmenování vedlejšího insolvenčního správce

Osoba vedlejšího správce může být pouze fyzická osoba schopná vykonávat povinnosti správce v případech podle kapitol 7, 12 a 13, která má sídlo, nebo pobočku v soudním okrsku, kde se insolvenční řízení koná, nebo v soudním okrsku přilehlém. Dále to může být právnická osoba autorizovaná speciální smlouvou nebo místními předpisy k tomu, že může vystupovat jako správce v případech podle kapitol 7, 12 a 13, mající rovněž kancelář v příslušném soudním okrsku.

⁹³ Title 11 of the United States Code, section 343

⁹⁴ zákon nepovažuje za porušení nezávislosti, pokud tito pracovníci dříve působili u některého z věřitelů, nesmějí u něj však působit v době zaměstnaneckého poměru vůči správci

„Správce, vystupující v insolvenčním řízení podle kapitoly 7, je jmenován hned po podání insolvenčního návrhu jakožto správce předběžný, po první schůzi věřitelů se pak automaticky stává správcem stálým. Každý soudní okrsek má též jeden nebo více „Standing trustees“, řešících případy oddlužení. Pokud je řešen úpadek podle kapitoly 11, tedy americké reorganizace, jmenování správce je omezeno na výjimečné případy spojené s hrubě poškozujícím hospodařením původního managementu, defraudacemi majetku apod.

„A trustee in bankruptcy is appointed in a Chapter 11 case only in unusual cases such as those involving fraud or gross mismanagement by the debtor.“⁹⁵

Vzhledem k nízké četnosti takových situací by nebylo efektivní disponovat zvlášť specializovanými správci jen k řešení těchto druhů úpadků. Proto jsou v těchto případech jmenování vedlejší správci standardně postupující podle obou předchozích kapitol ad hoc. Výjimečně se může stát, že žádný ze seznamu vedlejších správců v daném soudním okrsku nemůže v insolvenčním řízení působit. Ať již je to pro jeho vztah k věci, či z jiných důvodů, může funkci vedlejšího správce pro tento konkrétní případ vykonávat hlavní správce osobně a to podle všech kapitol, vyjma řešení úpadku reorganizací dle kapitoly 11⁹⁶, kde je nutný speciální dohled nad praktikujícím správcem.

„The United States trustee for the judicial district in which the case is pending is eligible to serve as trustee in the case if necessary.“⁹⁷

7.6 Odměna vedlejších insolvenčních správců

Zaměstnanecký aparát kanceláře hlavního správce kromě revize insolvenčního návrhu dlužníka dohlíží na náklady řízení vedlejšího správce i advokáta hlavního správce ve všech typech amerického insolvenčního řízení.

⁹⁵ JORDAN, Robert, L., et al. *Bankruptcy*. 5. vydání. New York: New York foundation press, 1999. s. 24.

⁹⁶ Americká reorganizace je stejně jako ta česká spojena s ponecháním původního managementu ve svých funkcích tzv. „debtor in possession a faktickém výkonu činností správce,“ zvýšený dohled je tedy na místě.

⁹⁷ Title 11 of the United States Code, section 321, písm. c

Soud přizná přiměřenou finanční kompenzaci za služby vedlejšího správce v případě jeho postupu podle kapitoly 7 či 11, splatnou po poskytnutí těchto služeb. Konkrétní odměna se počítá z částky přiznané věřitelům z rozvrhované majetkové podstaty a její maximální možná výše degresivně klesá s narůstající rozvrhovanou sumou. Podle § 330 amerického insolvenčního zákona musí být limit nejvyšší přiznané odměny zachován, i když ve věci působilo více správců najednou. Soud může udělení přiměřené kompenzace odmítnout, pokud správce nepostupoval s řádnou obezřetností. Při výkonu některých činností ve prospěch majetkové podstaty nezávislími odborníky na základě souhlasu soudu jim náleží též přiměřená odměna. Charakteristika přiměřené odměny se pak odvíjí od mnoha faktorů, mimo jiné srovnatelných nákladů za podobné služby mimo insolvenční řízení.

„Whether compensation is reasonable is to be judged by a variety of factors, elaborated on by the 1994 amendment to § 330 (a), including the cost of comparable services in nonbankruptcy cases.“⁹⁸

„the court shall consider the nature, the extent, and the value of such services, taking into account all relevant factors“⁹⁹

K těmto odborným činnostem může být pověřen i sám vedlejší správce, za to mu rovněž náleží náhrada, nesmí se však jednat o činnosti spadající pod běžný výkon funkce vedlejšího správce. Soud o návrzích rozhoduje vždy ku prospěchu majetkové podstaty. Finanční ohodnocení zaměstnaneckého poměru musí být přiměřené a soud je může, a to i ex post, zvýšit či snížit. Žádat soud o přiznání odměny pak může správce i zaměstnanci nejdříve jednou za 120 dní.

7.7 Odvolání insolvenčních správců

Hlavní insolvenční správci podléhají doзору Úřadu pro hlavní insolvenční správce i samotnému ministru spravedlnosti, který je může odvolat i z funkce. V konkrétním řízení může pak hlavního správce, stejně tak jako správce vedlejšího, či

⁹⁸ JORDAN, Robert, L., et al. *Bankruptcy*. 5. vydání. New York: New York foundation press, 1999. s. 24

⁹⁹ Title 11 of the United States Code section 330, odst. 3

případný dozor odvolat příslušný soud, pouze však po předchozím slyšení, upozornění a pokud je pro to důvod. V tom případě budou odvolání ve všech dalších řízeních podle tohoto zákona, dokud soud nerozhodne jinak. Nesmí to však zdržet řízení, jakékoliv nařízené úkony vykoná náhradní správce.

7.8 Struktura Úpadkového zákona USA

- [Title 11 - \(Complete title\)](#)
 - [Title 11 - Bankruptcy](#)
 - [Chapter 1 - General Provisions](#)
 - [Chapter 3 - Case Administration](#)
 - [Chapter 5 - Creditors, the Debtor, and the Estate](#)
 - [Chapter 7 - Liquidation](#)
 - [Chapter 9 - Adjustment of Debts of A Municipality](#)
 - [Chapter 11 - Reorganization](#)
 - [Chapter 12 - Adjustment of Debts of A Family Farmer Or Fisherman
With Regular Annual Income](#)
 - [Chapter 13 - Adjustment of Debts of An Individual With Regular Income](#)
 - [Chapter 15 - Ancillary and Other Cross-Border Cases](#)
 - [Appendix](#)

8. Odpovědnost insolvenčního správce při správě cizího majetku a jeho kontrola

8.1 Důsledky neplnění povinností insolvenčních správců

U tradičních perfektních právních norem následuje za porušením povinnosti sankce. Insolvenční právo má v zásadě tři druhy sankcí za porušení povinnosti správcem, přičemž je v zásadě možné je aplikovat zároveň.

- a) zproštění funkce správce v konkrétní věci dle § 32 InsZ
Institut zproštění funkce je přitom vztáhnut zákonem výslovně na případy porušení povinností. Proti rozhodnutí o zproštění funkce je možné se odvolat.
- b) odpovědnost za škodu nebo jinou újmu dle § 37 InsZ
- c) jiné kárné opatření

Sankce se váže pouze na porušení zákonem, či rozhodnutím soudu stanovených povinností v souvislosti s výkonem funkce správce. Obecným korektivem chování správce v řízení je zde potom požadavek odborné péče. Zajímavá je i odpovědnost správce za osoby jím zvolené k výkonu svých úkolů, kde se opět nabízí analogie s péčí řádného hospodáře v obchodním zákoníku, kde je úprava podobná.

„V případě, že statutární nebo dozorčí orgán kapitálové obchodní společnosti deleguje část výkonu své pravomoci na jinou osobu, pak zodpovídá tento orgán za výběr takové osoby s ohledem na její odborné schopnosti, znalosti a způsobilost plnit řádně svěřené úkoly. Statutární nebo dozorčí orgán je nadále povinen sledovat a dohlížet na to, jakým způsobem jsou takto svěřené činnosti prováděny.“¹⁰⁰

V případech nejzávažnějších zaviněných porušení povinností správce, kde k účinné ochraně společnosti a nápravě škod nepostačují předešlé sankce, stanoví trestní zákoník, jakožto „ultima ratio“ následující trestní odpovědnost.

¹⁰⁰ KOLÁROVÁ, Irena. epravo.cz [online]. 2007 [cit. 2011-03-27]. Pojem péče řádného hospodáře. Dostupné z WWW: <www.epravo.cz>.

8.2 Odpovědnost insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu

Oproti předešlé kusé úpravě odpovědnosti správce je v insolvenčním zákoně rozšířena odpovědnost za řádný výkon odborné péče tzv. odpovědností za zavinění, a to výslovnou formulací, která byla doposud nahrazována interpretací vyšších soudů, opírajících se o § 420 odst. 3 občanského zákoníku: *„Odpovědnosti se zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil.“*. Odpovědnost dle judikatury pak zakládaly všechny úkony vedoucí ke znehodnocení či odcizení majetku podstaty, k jeho převodu na jiné osoby bez získání odpovídající protihodnoty apod.¹⁰¹ Správce je tedy nyní de facto odpovědný za veškerou způsobenou škodu, která vznikne porušením zákonem, nebo soudem nařízené povinnosti, nebo jeho neodbornou péčí a z které se nevyviní. Odpovědnostní vztah pak nastává vůči dlužníku, věřitelům i třetím osobám: *„insolvenční správce odpovídá za škodu nebo jinou újmu ... jakož i tím, že při jejím výkonu nepostupoval s odbornou péčí“*.¹⁰²

Insolvenčním zákonem se tedy vyjasnila důkazní pozice stran, kdy v současné situaci se ze zákona jedná o odpovědnost za zavinění a důkazní břemeno ohledně něj je tak v první řadě na správci, přičemž zákon stanoví obecné liberační důvody: *„Této odpovědnosti se insolvenční správce zproští, jen když prokáže, že škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat.“*¹⁰³

Výši škody i příčinnou souvislost mezi jednáním, zaviněným porušením povinnosti a vzniklou škodou musí k úspěchu ve věci nadále prokazovat poškozený.

Dále je odpovědnost správců rozšířena i na činnost těch osob, které použil k plnění svých úkolů, typicky to budou jeho zaměstnanci, avšak zákon explicitně uvádí i zaměstnance a jiné osoby ve smluvním vztahu s dlužníkem. Podobně jako v předchozím případě, i zde bylo možné použít subsidiární právní úpravu § 420 odst. 2 občanského zákoníku: *„Škoda je způsobena právníkem osobou, anebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili.“*

¹⁰¹ K tomu např. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 5 Tdo 515/2007 ze dne 27.6.2007.

¹⁰² § 37, odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

¹⁰³ § 37, odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Složitější se zdá objasnění otázky, zda insolvenční správce odpovídá např. za zaměstnance dlužníka, jehož ponechání ve funkci nemá možnost přímo ovlivnit, tedy v případech, kdy není prohlášen konkurs podle § 246 odst. 1 insolvenčního zákona a správce nenastupuje namísto původního managementu dlužníka. Domnívám se, že v těchto situacích, podobně jako je tomu v případě správcových zaměstnanců, má správce povinnost kontroly a v případě jejího nedostatečného provádění může být osobně odpovědný. Naproti tomu se v zákoně říká, že „*Insolvenční správce odpovídá i za škodu nebo jinou újmu způsobenou osobami, kterých použil k plnění svých úkolů.*“. V případě, kdy ale nakládání s majetkovou podstatou na správce nepřešlo, nemohl k plnění svých úkolů spojených se správou podstaty svěřit těmto osobám, nejednalo se totiž o jeho úkoly, nýbrž o úkoly původního managementu, který byl ponechán ve svých funkcích. Úkolem správce je podle mého názoru v této situaci pouze kontrolovat původní management vzhledem k jeho hlavnímu cíli uvedeném v § 36, tzn. vyvinout veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby byli v co nejvyšší míře uspokojeni věřitelé. Podle mého názoru je tedy nutné rozlišovat, zda má správce plnou odpovědnost za správu majetkové podstaty, což bude v případě podle § 246, kdy bude správce odpovědný za výkon povinností, které na něj v souvislosti s prohlášením konkursu přešly. Odpovědný bude podle zákona i tehdy, pokud činnost deleguje na jiné osoby, přičemž v případě zaměstnanců bude odpovědný jen za činnost související s výkonem jejich pracovní činností, nikoli za exces. Za situace, kdy na správce oprávnění a tedy i povinnosti související se správou podstaty nepřecházejí, nebude odpovědný za výkon této správy, ale za jeho kontrolu, tzn. činnost ex post. V případě nesrovnalostí bude učiněno jeho povinností za dost, pokud včas nesrovnalosti oznámí insolvenčnímu soudu. Podobně je argumentováno i v literatuře: „*Tato zákonná úprava je nad obvyklou úpravou náhrady škody, kdy škůdce odpovídá i za subjekty, které pro plnění závazku získal a které na základě své vůle, nejčastěji ve formě smlouvy s těmito subjekty, použil. Správce vystupuje jako právní nástupce dlužníka ze zákona pouze v konkurzu, jak je uvedeno v ustanovení § 246 odst. 1 IZ. V ostatních případech by mohl být správce odpovědný za to, že zanedbal povinný dohled nad činností dlužníka. V případě úkonů zaměstnanců je vždy třeba zkoumat, zda škoda vznikla v rámci plnění*

*pracovních úkolů a nejednalo se o vybočení neboli o exces. Za exces třetí osoby správce nemůže být odpovědný.*¹⁰⁴.

Speciální odpovědnost správce se pak váže k věřitelům s pohledávkou za majetkovou podstatou¹⁰⁵, která vznikla na základě právního úkonu správce, který musí být především účelný. Zákon zde patrně naráží na fakt, že správce má mít přehled o majetkové podstatě a schopnost řádně plnit závazky, které nemůžou být rozmařilostí správce, ale efektivním nástrojem pro zvětšení majetkové podstaty, nebo alespoň její udržení. Plnění z této odpovědnosti se věřitel domáhá klasickým pořadem práva, avšak uspokojovat se může podle předešlé judikatury jen z majetku podstaty, nikoliv přímo z majetku samotného správce.¹⁰⁶

V § 37 odst. 4 zákon stanoví promlčecí lhůtu pro podání žaloby na náhradu škody nebo jiné újmy proti insolvenčnímu správci. Subjektivní lhůta je dvouletá a počíná dnem, kdy se poškozený dozvěděl o výši škody a odpovědnosti správce. Objektivní lhůta je pak tříletá, při spáchání úmyslného trestného činu, za který byl insolvenční správce odsouzen dokonce 10-ti letá, přičemž její počátek se váže ke skončení insolvenčního řízení. V případě trestného činu správce je oproti subsidiární úpravě v občanském zákoníku § 106 odst. 2 vázán počátek lhůty na skončení insolvenčního řízení, nikoli na vznik škody.

8.3 Pojištění správců

Správce je při výkonu činnosti odpovědný celým svým majetkem, což je jeden z důvodů, že je ze zákona obligatorně pojištěn. Pojištění odpovědnosti správců je jednou z podmínek jejich zápisu do seznamu insolvenčních správců a tedy i pro samotný výkon funkce.¹⁰⁷ Minimální limit pojistného plnění z pojištění odpovědnosti za škodu při výkonu funkce správce a jeho zaměstnanců činí u fyzických osob 1.000 000,-- Kč. V případě v.o.s. či zahraniční společnosti se minimální limit pro fyzické osoby násobí počtem ohlášených společníků.

¹⁰⁴ TOMÁŠ, Pohl. Odpovědnost za škodu podle insolvenčního zákona. *Bulletin advokacie*. 2010, 7, s. 33.

¹⁰⁵ § 168 InsZ. taxativně stanoví zapodstatové pohledávky.

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 20 Cdo 2330/2006 ze dne 27.9.2007.

¹⁰⁷ Vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců.

8.4 Trestné činy insolvenčních správců v souvislosti s výkonem funkce

8.4.1 Insolvenční správce jakožto úřední osoba

Na tyto trestné činy se možná překvapivě neaplikuje ustanovení § 127 trestního zákoníku¹⁰⁸ (dále také jako TZ či TrZ) o úřední osobě, přestože se účastní plnění úkolů společnosti a státu a disponují k tomuto konkrétními zákonem svěřenými pravomocemi: „*pravomocí se rozumí zejména oprávnění rozhodovat o právech a povinnostech občanů a ukládat jim úkoly, v každém případě však musí být v činnosti osoby, která je veřejným činitelem, obsažen prvek moci, prvek rozhodování*“.¹⁰⁹ Domnívám se, že i tato charakteristika veřejného činitele potvrzuje výše zmíněnou úvahu, že správce v první fázi insolvenčního řízení de facto je veřejným činitelem, přesto, že na své uznání de iure zatím čeká. Toto přesvědčení totiž nesdílí současný trestní zákoník, který insolvenční správce v taxativním ustanovení § 127 jako úřední osoby nezmiňuje s tím, že zásadně nerozhodují o právech a povinnostech jiných subjektů.¹¹⁰ Nutno dodat, že ani předchozí výklad judikatury nebyl statusu insolvenčního správce, jakožto veřejného činitele nakloněn.¹¹¹

Na správce tedy nebudou uplatňována např. ustanovení § 325, § 326, nebo § 329 trestního zákona. Myslím, že kupříkladu popření pohledávky správcem je však rozhodnutím o právu věřitele uspokojit svůj nárok z popřené pohledávky, podobně jak je tomu při rozhodování úředníků státní správy, kteří však jsou mezi úředními osobami zahrnuti. Stejně tak se domnívám, že natolik zodpovědná funkce, jakou je bezesporu výkon činnosti insolvenčního správce, by si zasloužila nejen zvýšenou odpovědnost, ale i zvýšenou ochranu, tak jak jí zákon zaručuje všem úředním osobám. Proti tomuto tvrzení stojí fakt, že insolvenční správce není voleným funkcionářem, zaměstnancem soudu, či samosprávy. V průběhu řízení se dle mého názoru navíc jeho postavení mění z orgánu veřejné moci na zástupce věřitelů a udělení statusu úřední osoby mu nenáleží zejména z těchto důvodů. Jelikož úřední osoba jedná ve jménu orgánu veřejné moci, nabízí se opět výše zmíněná civilněprávní otázka, zda takovým orgánem je insolvenční

¹⁰⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb.

¹⁰⁹ HENDRYCH, Dušan, et al. *Správní právo. Obecná část. 7.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s 875.

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1218.

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 8 Tdo 708/2009 ze dne 10.12.2009. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS*, 2010, 7-8, s. 696.

správce. Její rozřešení by dle mého názoru mělo mít své konsekvence i v trestním právu.

8.4.2 Pletichy v insolvenčním řízení § 226 TZ

Výslovně trestní zákon, jakožto speciální subjekt trestného činu zmiňuje správce v § 226 odst. 3 pletichy v insolvenčním řízení: „Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude potrestán, kdo jako insolvenční správce, člen věřitelského výboru nebo zástupce věřitelů v insolvenčním řízení přijme nebo si dá slíbit pro sebe nebo jiného ke škodě věřitelů majetkový nebo jiný prospěch, který mu nepřísluší.“.

Jedná se tedy o samostatnou skutkovou podstatu zvláštní části trestního zákoníku, Hlavy V. trestných činů proti majetku. Jako krajní možnost je zde uveden trest odnětí svobody. Trestní sazba je pak odvislá od výše způsobené škody, či prospěchu, který správce takovým nezákonným postupem získal, s maximální horní sazbou 6 let. Formulace skutkové podstaty připomíná slovy „přijme, nebo si dá slíbit“ trestný čin úplatkářství, avšak není uveden jako kvalifikovaná skutková podstata k tomuto trestnému činu, ale samostatně. Jednou z odlišností od trestného činu úplatkářství je speciální subjekt pachatele ve smyslu § 114 trestního zákoníku, tedy v případě potřeb této práce insolvenční správce. Ten je trestním zákoníkem charakterizován v § 128 velice široce, jakožto správce ve všech jeho podobách uvedených výše i osoba, kterou insolvenční správce určil ke svému zastoupení. V případě výkonu činnosti insolvenčního správce prostřednictvím v.o.s., či jiné způsobilé právnické osoby, bude tímto subjektem tzv. ohlášená osoba ve smyslu § 5 odst. 1 písm. d) zákona o insolvenčních správcích.

„Pachatelem trestného činu podle § 226 odst. 3 TrZ by mohla být jen tzv. ohlášená osoba ve smyslu § 5 odst. 1 písm. d) zákona č. 312/2006 Sb. , tj. společník – fyzická osoba, která je statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu, jejímž prostřednictvím taková společnost nebo sdružení vykonává činnost insolvenčního správce.“¹¹²

¹¹² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 2059.

K naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu je nutná, na rozdíl od úplatkářství, škoda věřitelů a to dle mého názoru i potencionální v případě příslibu prospěchu. Trestný čin je tedy dokonán již pouhým přijetím příslibu prospěchu, nikoli až jeho samotným provedením.

„Ustanovení § 226 odst. 3 vyžaduje, aby přijetí majetkového nebo jiného prospěchu nebo jeho příslibu bylo ke škodě věřitelů. Přijetí takového prospěchu nebo jeho příslibu se tudíž musí projevit negativně na možnosti či rozsahu uspokojení pohledávek věřitelů v insolvenčním řízení anebo na jiném škodlivém dopadu vůči nim (např. v podobě oddálení uspokojení věřitelů). V tomto následku se projeví souvislost mezi přijetím prospěchu nebo jeho příslibu a dalším jednáním pachatele, které sice není znakem skutkové podstaty podle § 226 odst. 3, ale musí jím být ve vztahu k věřitelům škodlivě ovlivněn průběh nebo výsledek insolvenčního řízení.

O takový případ by mohlo jít, jestliže insolvenční správce přijal z majetku zahrnutého do majetkové podstaty na úkor věřitelů vyšší odměnu, než jaká mu přísluší podle § 38 odst. 1 InsZ a § 6 a vyhlášky č. 313/2007 Sb. Uvedený znak skutkové podstaty podle § 226 odst. 3 by však nebyl naplněn, kdyby insolvenční správce, člen věřitelského výboru nebo zástupce věřitelů v insolvenčním řízení přijal neoprávněný prospěch nebo jeho příslib, ale neprojevilo by se to škodlivě ve vztahu k věřitelům, např. pokud by to byl úplatek od některého z věřitelů ke škodě úpadce – zde by ovšem mohlo jít u insolvenčního správce o trestný čin porušení povinnosti při správě cizího majetku podle § 220 nebo 221 spáchaný ke škodě majetku dlužníka.“¹¹³

Dovolím si krátce polemizovat s posledním příkladem zde uvedeným. Podle mého názoru by totiž přijetí prospěchu, či jeho příslibu insolvenčním správcem od některého z věřitelů ke škodě úpadce vedlo též ke škodě ostatních věřitelů uspokojovaných právě z majetku úpadce. Domnívám se proto, že i jednání v neprospěch majetkové podstaty úpadce zapříčiněné společným postupem některého z věřitelů a insolvenčního správce je jednání poškozující ostatní věřitele a dopadá na něj tedy § 226 odst. 3 trestního zákoníku. O použití § 220 a § 221 v takovýchto případech pak dle mého názoru sporu není.

¹¹³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 2059.

Trestnost je podle § 226 odst. 3 dále vázána na přijetí nebo příslib takového prospěchu, který pachateli nepřísluší. Insolvenční správci totiž mají nárok na odměnu a na náhradu hotových, resp. nutných výdajů v souvislosti s výkonem jejich činnosti. Prospěch, jenž jim nepřísluší, bude tedy takový, který nemá oporu v zákoně a svoji povahou či rozsahem se neslučuje s nároky vyplývajícími z insolvenčního zákona § 38 a 39 vyhlášky č. 313/2007 Sb.

8.4.3 Porušení povinností při správě cizího majetku § 220 a § 221 TZ

*„Kdo poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou povinnost opatrovat nebo spravovat cizí majetek, a tím jinému způsobí škodu nikoli malou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti“.*¹¹⁴

Ustanovení tohoto trestného činu nehovoří výslovně o insolvenčních správcích, avšak z jejich povahy je zřejmé, že právě na ně se budou často vztahovat. V § 220 zákon ukládá trest odnětí svobody pro základní skutkovou podstatu až na dvě léta, nebo zákaz činnosti pro takového insolvenčního správce, který způsobí svým jednáním škodu nikoli malou. V odst. 2 nalezneme kvalifikovanou skutkovou podstatu, při jejímž naplnění je možné uložit trest odnětí svobody na šest měsíců až pět let pokud je pachatelem *„osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo způsobí-li takovým činem značnou škodu“*¹¹⁵. Domnívám se, že insolvenční správce, jakožto osoba ustanovená soudem k ochraně nároků věřitelů, je právě takovou osobou se zvlášť uloženou povinností hájit zájmy poškozených, tedy věřitelů a bude se na ní kvalifikovaná podstata vztahovat. I u tohoto trestného činu je rozhodující výše škody, v případě škody velkého rozsahu zákon v odst. 3 téhož zákona stanoví sazbu odnětí svobody na dva až osm let. Co se týče vágních slov „opatrovat a spravovat“, z jazykového výkladu dospějeme k závěru, že opatrování je spíše činnost zaměřená na udržení stávající hodnoty, zatímco spravování v sobě zahrnuje činnost širšího rozsahu, tedy například dalšího fungování provozu, snaha o tvorbu zisku apod.: *„pro jednoznačné vzájemné vymezení obou pojmů. Ačkoli se v určitých aspektech mohou tyto*

¹¹⁴ § 220 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb.

¹¹⁵ § 220 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb.

pojmy prolínat, v povinnosti opatrovat cizí majetek je zdůrazněn spíše požadavek ochrany majetku před jeho znehodnocením, poškozením či odcizením, zatímco v povinnosti spravovat cizí majetek lze spatřovat nutnost aktivnějšího přístupu povinné osoby k majetku, který předpokládá širší okruh možných majetkových dispozic (včetně jeho zcizování za odpovídající protihodnotu, investování, zhodnocování apod.). Pokud ustanovení § 220 odst. 1 váže trestní odpovědnost na porušení takové povinnosti opatrovat nebo spravovat cizí majetek, která byla pachateli uložena zákonem, lze ho v této části považovat za skutkovou podstatu s tzv. blanketní dispozicí, protože se dovolává mimotrestní právní úpravy a jejím porušením podmiňuje trestní odpovědnost.“¹¹⁶.

Takovou mimotrestní právní úpravou bude v případě insolvenčního správce insolvenční zákon a zákon o insolvenčních správcích. Právo nakládat s majetkovou podstatou přechází z dlužníka na správce např. dle § 140 odst. 1, přičemž pojem „nakládat“ by dle mého názoru zahrnoval jak opatrování, tak spravování majetkové podstaty. Porušování při správě cizího majetku má v trestním zákoně jak úmyslnou podobu v § 220, přičemž nemusí jít vždy o přímý úmysl, tak její nedbalostní verzi § 221, kde se ovšem vyžaduje její nejtěžší forma, tedy hrubá nedbalost. Případů porušení povinnosti při správě cizího majetku v úmyslu nepřímém je více, v literatuře například: „*Jako příklad lze uvést situaci, kdy insolvenční správce neseptíše do majetkové podstaty majetek ve společném jmění manželů, ale naopak podá žalobu na jeho rozdělení, dlužník se svou manželkou toho využijí ke zpeněžení majetku a získané finanční prostředky učiní nedostupnými jejich převodem na neznámé místo.“... „Úmyslnou formu zavinění lze přitom dovodit u pachatele i v případě jeho nečinnosti. Jako příklad je možno uvést neuplatnění určitého práva a nedostatečné zajištění ostrahy majetku patřícího do majetkové podstaty ...“¹¹⁷.*

Z výše uvedeného vidíme, že celá řada jednání, které na první pohled nemusí působit jako jednání úmyslná, trestní zákon jakožto úmyslná posuzuje, byť se jedná o úmysl nepřímý. Přičemž se drží zásady, že čím větší pravomoci subjekt má, tím vyšší musí být odpovědnost za jeho chování, tedy výkon této pravomoci. Vzhledem k faktu, že insolvenční správce je obdařen poměrně významnými pravomocemi, je myslím

¹¹⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1974, 1975.

¹¹⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1974, 1975

přísnější trestní odpovědnost na místě a to i vzhledem k minulému, špatnému zkušenosti s některými správci konkurzní podstaty.

8.4.4 Některé další trestné činy insolvenčních správců při výkonu činnosti

Výše jsem uvedl nejzásadnější trestné činy ve vztahu k insolvenčním správcům, které se týkají spravování majetkové podstaty a uspokojování věřitelů, tedy jejich hlavní činnosti. Avšak insolvenční správce se může dopustit celé řady dalších trestných činů, které přímo nesouvisí s majetkovou podstatou a uspokojováním věřitelů. Může se jednat např. o neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 208 či poškození cizí věci podle § 228. Domnívám se však, že popis všech možných trestných činů by byl nad rámec této práce i mých sil.

8.5 Mediální kauza Berka, aneb bolestné zkušenosti se správcem konkurzní podstaty

Dnes již pravomocně odsouzený soudce Jiří Berka se stal nejen synonymem konkurzních podvodů, ale i jakýmsi symbolem mezer v právní úpravě úpadku v ČR vůbec a to zejména proto, že Berka nebyl zdaleka jediným případem zneužití těchto defektů zákona.¹¹⁸ Jistě byl však případem nejkřiklavějším, ať již z důvodu důmyslného zločinného spolčení hned dvou procesních subjektů na řízení participujících, či z důvodů způsobené škody. Jde také o první případ, kdy byl v souvislosti s majetkovou trestnou činností využit paragraf zločinného spolčení a poprvé v něm figuruje soudce. Jen pro připomenutí, organizovaná skupina skupovala přes prostředníky pohledávky společností s finančními potížemi, na základě nich pak podávala návrh na konkurs k místně příslušnému soudci - Berkovi¹¹⁹. Ten konkurs prohlásil, i když k tomu nebyl důvod a jako konkurzního správce jmenoval dalšího člena skupinky, jenž majetek společností rozprodával pod cenou.

¹¹⁸ SLONKOVÁ, Sabina. Konkursů ala Berka byly stovky. *Hospodářské noviny*. 2004, 23. 9. 2004, s. 1.

¹¹⁹ V případě Zbrojovky Brno, bylo dokonce sídlo společnosti přeneseno do Litvínova, kde byl Berka místně příslušný viz Kauza Berka: účelové konkurzy a milionové tunely, 17. 6. 2010. *Lidové noviny*. 2010. Dostupný také z WWW: <lidovky.cz>.

Přestože organizování zločineckých skupin, nota bene pokud jde o osoby, které mají za úkol na řízení dohlížet, nelze nikdy zcela vyloučit, domnívám se, že současný insolvenční zákon se touto, nebo podobnými kauzami inspiroval a zavedl instituty, které neumožňují, nebo alespoň výrazně ztěžují podobné protiprávní jednání.

Zásadní změna nastala při kladení nároků na osobu správce, jenž je nyní podroben speciální zkoušce (viz kapitola kvalifikační předpoklady insolvenčních správců), dále při jeho ustanovování do funkce, odpovědnosti i kontrole.

Nová úprava zavádí specifikum i v ustanovování správců a to konkrétně v § 25 odst. 2., kde se říká, že soud ustanoví jen takovou osobu, kterou určí předseda insolvenčního soudu, zatímco v minulosti byla osoba správce vybírána pouze příslušným soudcem. Je zjevné, že toto ustanovení míří právě na zabránění potencionálního propojování mezi insolvenčním soudcem, dohlízejícím na průběh uspokojování věřitelů a insolvenčním správcem provádějícím toto uspokojování k jakému došlo ve výše zmíněné kauze.

V § 37 odst. 2 je navíc výslovně stanovena odpovědnost insolvenčního správce za osoby, které použil k výkonu svých povinností

Dále je zavedena zvláštní skutková podstata, která je věnována újmám vzniklým tím, že nemohla být uspokojena pohledávka za majetkovou podstatou z důvodu právního úkonu správce, chránící nové věřitele, vstupující do právních vztahů s dlužníkem po zahájení insolvenčního řízení.

8.6 Ukončení činnosti insolvenčních správců

Správce svoji činnost může zásadně ukončit dobrovolně odmítnutím dle § 22 InsZ odst. 1, a to pouze z důležitých důvodů, tato formulace je zřejmě záměrně vágní, aby se pod ní dala podřadit široká škála okolností bránících výkonu funkce. Interpretační problémy by podle mého názoru mohla působit otázka, zda může správce odmítnout jen své ustanovení nebo i v průběhu samotného výkonu činnosti, tedy po té,

kdy správce již učinil ve věci nějaké úkony. Z teleologického výkladu je však dle mého názoru patrné, že tak může učinit kdykoliv, ostatně bylo by absurdní po něm za určitých okolností požadovat setrvání ve funkci, když jiný institut mu zákonodárce nenabízí.

Kotoučová se k tomu nevyjadřuje, dovozuje jen, že se bude jednat o vážný zdravotní stav, trvalou zaneprázdněnost, nebo další důvody, které nejsou sice soudu známy, nicméně z hlediska obecného diskvalifikují tuto osobu z jejího pohledu od možnosti vykonávat zdárně tuto funkci.¹²⁰ Stejný účel má i institut odvolání insolvenčního správce, který je však oprávněn uplatnit kromě samotného správce i insolvenční soud, či věřitelský orgán. Kritériem jsou opět ony důležité důvody, které nemají původ v porušení povinností.

O odvolání správce rozhoduje vždy insolvenční soud. Na řádný výkon funkce správce směřuje § 32 InsZ uvádějící možnosti jeho zproštění při porušení povinností. Jako důvod zákon vyžaduje postup správce, který není v souladu s odbornou péčí, anebo závažné porušení důležité povinnosti. Rozhodnutí může být učiněno na návrh věřitelského orgánu, dlužníka, či bez návrhu, vždy však je konečné rozhodnutí na insolvenčním soudu.

Dále může být správce z insolvenčního řízení vyloučen dle § 24 odst. 1, a to pro jeho vztah k dané věci. Ustanovení míří na nezávislý výkon funkce, zajišťující spravedlivé uspokojení věřitelů. Jakékoliv důvody pro jeho vyloučení je povinen neprodleně oznámit insolvenčnímu soudu, který případnou podjatost posoudí. Může se jednat o druh podnikání, který se dotýká majetkových poměrů některého z účastníků, či např. vlastnictví pohledávky za dlužníkem. Zásada nepodjatosti, již výše uvedená v části věnující se povinnostem správců, je dle mého názoru kladena na všechny osoby správců. Zahrnuji sem tedy všechny jejich variace, včetně správce odděleného. Co se týče správce odděleného, tak opačný názor má Kotoučová, která se vyjadřuje následovně: *„Zásada nepodjatosti musí být z logických důvodů vyžadována téměř od všech kategorií správců, tedy nejen insolvenčního, ale též např. zvláštního či zástupce správce. Nevyžaduje se však již u odděleného správce, který vykonává svou působnost*

¹²⁰ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 52

právě v případech, kdy zásada nepodjatosti u správce není dodržena a její nesplnění brání správci provést příslušný úkon v insolvenčním řízení.“¹²¹

Domnívám se, že by bylo dle výše citovaného názoru absurdní ustanovit do funkce odděleného správce a zásadu nepodjatosti u něj neuplatňovat. Potencionálně by to totiž umožňovalo nahradit podjatého obecného správce odděleným správcem, který je rovněž podjatý.

8.7 Kontrola činnosti insolvenčních správců

V právě zmíněných ustanoveních dobře vidíme rozhodující kontrolní úlohu insolvenčního soudu na činnost správce v celém insolvenčním řízení. Soudem je totiž konkrétní správce do funkce nejenom ustanovován, ale může jí být, a to i bez návrhu, zbaven. Je to právě insolvenční soud, kdo ukládá správci povinnosti a dohlíží na jejich plnění vedle povinností zákonných. Žádá také správce o součinnosti a vyjádření se ke stavu věci, rozhoduje o jeho odměně, ukládá mu pořádkové pokuty a disponuje několika instituty, kterými ho může zbavit funkce. Zákonodárce vychází z nezávislosti soudu a jeho odbornosti, které ho předurčují ke stěžejní kontrolní funkci v insolvenčním řízení.

I věřitelé však v nové úpravě nabývají významnějšího vlivu na řízení, mohou totiž správce odvolat a to na schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po přezkumném jednání. Pokud se věřitelé nedohodnou na ustanovení nového správce, učiní tak insolvenční soud. V případě změny v osobách věřitelů se koná nová schůze věřitelů, na které se o setrvání správce rozhoduje.

I kontrolní funkce věřitelů je pochopitelná a vyplývá ze samotné ekonomické podstaty, tedy jejich reziduálního nároku na majetek dlužníka. Ve vztahu k věřitelům má rovněž správce řadu povinností, včetně té základní, jejich co nejvyšší poměrné uspokojení a proto jim kontrola plnění těchto povinností právem náleží. Jakožto osoby

¹²¹ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 54

na řízení osobně zainteresované mají největší zájem na jeho zdárném konci, avšak nemusí mít vždy zájem na jeho spravedlivosti a zásadně poměrném uspokojení mezi všemi druhy věřitelů, proto je rozhodující kontrolní funkce ponechána v rukou nezávislého orgánu, tedy soudu.

9. Institut insolvenčního správce de lege ferenda

Insolvenční zákon svou moderní úpravou zamezil, nebo alespoň nanejvýš ztížil potencionální nekalé jednání insolvenčních správců ke škodě věřitelů, jak jsme ho byli často svědky v minulosti. Rovněž byl do zákona explicitně včleněn některý osvědčený soudní výklad, který byl učiněn v průběhu dlouhých let platnosti zákona o konkursu a vyrovnání, a jež odstraňoval interpretační nejasnosti předchozího zákona. Přes všechnu snahu zákonodárce a nezpochybnitelný posun v oblasti správcovství v Česku k lepšímu se domnívám, že existují ustanovení přinejmenším sporná, o kterých je vhodné vést odbornou diskusi a případně je nahradit jinými. V průběhu jednotlivých kapitol jsem vyjadřoval nad těmito ustanoveními jisté pochybnosti, nyní bych je rád shrnul a předestřel způsob řešení, který by dle mého názoru lépe odpovídal současné realitě.

9.1 Požadavek vzdělání insolvenčních správců

Za prvé se domnívám, že by insolvenčnímu řízení prospělo, kdyby v mnohém přísné nároky na výkon funkce správce byly garantovány nutným vzděláním v oboru, který je nezbytný pro řádný výkon funkce, tedy v právu či alespoň ekonomii. V poznámce č. 27 uvádím stejný názor Tomáše Dvořáka, který podobným způsobem argumentoval proti předešlé úpravě zákona o konkursu a vyrovnání. Jeho argumentace byla spojena s kritikou celého předpisu, s jehož nejednoznačností by si podle něj snáze poradili odborníci. Můžeme se tedy spokojit s konstatováním, že se nyní nastavení insolvenčního práva natolik zpřesnilo, že odpadly interpretační nejasnosti a odborníci v oboru nezbytní nejsou. S tímto tvrzením však nesouhlasím. Jak jsem již uvedl výše, stěžejní funkcí správce je popírat pohledávky věřitelů a účastnit se incidenčních sporů. Tato činnost má fatální dopady na majetkovou podstatu a to v dobrém i špatném smyslu. „Slabý“ správce neodporující žádnému nároku věřitelů, byť sebe absurdnějšímu, či prohrávající jeden incidenční spor za druhým, stěžejně přispěje ke spravedlivému rozdělení majetkové podstaty mezi věřitele a rovnováze na trhu.

Zákon se sice v mnohých ohledech zpřesnil a vyjasnil tak dříve sporné situace, na druhou stranu se jeho rozsah téměř zšestinásobil z původních 73 § zákona o konkursu a

vyrovnání na §434 insolvenčního zákona. Přibyl i speciální zákon upravující samotné správce i prováděcí ustanovení. Vyznat se v tak rozsáhlém zákoně spolu s další navazující právní úpravou a umět je v praxi používat, jsou pak schopnosti vlastní především právníkům. Správce je oprávněn si najmout odborníka v oboru, v daném případě tedy advokáta, nicméně toto řešení jen zbytečně prodraží celé insolvenční řízení a přispěje tak k jeho menší efektivnosti. Navíc to podle mého názoru přináší i zvýšené riziko podjatosti, pokud má na řízení vliv, i když zprostředkovaný, jiná osoba, která navíc nemusí splňovat zákonem požadovaný předpoklad morální integrity, za nějž považují bezúhonnost.

Mým názorem tedy je, že insolvenční správce by měl být především právníkem. Za nedobry kompromis bych považoval umožnění této funkce pro ekonomy. Představa, že tuto činnost může vykonávat i absolvent oborů zcela odlišných, mně však připadá absurdní. Zkouška insolvenčních správců je ale koncipována tak, aby tvořila jakýsi filtr nedostatečně připravených subjektů, a poskytuje tak určité záruky. Jistě můžeme také namítnout, že mnozí absolventi fakult nedosahují potřebných kvalit a že úprava je proto v daném směru v pořádku. Ohledně kvality absolventů škol polemizovat nehodlám, jistě je, byla a bude různá, avšak zaměňovat pětileté odborné studium za jedinou zkoušku, která často bývá výsledkem subjektivních dojmů, se mi jako vhodné řešení nezdá.

9.2 Status veřejného činitele a samosprávná komora správců

Jak již sem uvedl v části o trestní odpovědnosti správců, status veřejného činitele, nyní dle terminologie trestního zákoníku, tzv. úřední osoby, zákon správcům nepřiznává. Podle názoru autora zákona totiž zásadně nezasahují do práv a povinností jiných subjektů. Mým názorem je, že význam popěrného práva je natolik velký, že by s ním měla být spojená zvýšená odpovědnost a ochrana správců. Za vhodné bych proto považoval zřízení speciální samosprávné komory insolvenčních správců, v které by se podobně jako ostatní svobodná povolání správci povinně sdružovali.¹²² Ministerstvo spravedlnosti by pak nebylo zatěžováno vedením seznamu správců, jejich výběrem a vzděláváním, ale všechny tyto činnosti by přešly na komoru správců. Komora by pak

¹²² Na dobrovolné bázi dnes funguje Asociace insolvenčních správců (ASIS).

dle mého názoru lépe vybírala, kontrolovala i profesně rozvíjela své členy. Zároveň by se tak více vyjasnilo postavení jejich příslušníků. Status úřední osoby by jim pak mohl být udělen analogicky s notáři.

9.3 Dodržování jednotné terminologie

V textu jsem upozorňoval i na legislativní nepřesnost v § 313 odst. 3, kde zákonodárce uvádí pojem „zproští“, v případě, kdy jde o řádné ukončení činnosti správce. Zproštění dle § 32 insolvenčního zákona se však vztahuje na porušení povinností správce v souvislosti s výkonem funkce a nemělo by proto být dle mého názoru používáno v jiných významech. Jednotnost používané terminologie podle mého názoru přispívá k jednoznačnosti dotčených ustanovení a patří k celkové právní kultuře. Použitý pojem bych proto nahradil slovem „odvolá“ .

10. Závěr

“Člověk musí mnoho studovat, aby málo věděl.”

[Montesquieu Charles-Louis de Secondat]

Insolvenční právo považuji za podstatnou složku tržního hospodářství, která je základem našeho moderního státoprávního uspořádání. Bez efektivní a spravedlivé redistribuce majetku neúspěšných subjektů ekonomiky se kapitalistické pojetí společnosti neobejde. Přerozdělování aktiv dlužníka osobou nezávislého správce bylo vykonáváno po staletí a to napříč státy i právními kulturami. Postavení insolvenčního správce se pak v průběhu let vyvíjelo spolu s insolvenčním řízením, tak jak reflektovaly změny v ekonomickém uspořádání.

Nejdůležitější je pak pro nás vývoj v posledních porevolučních letech, kdy se insolvenční právo vrátilo do našeho právního řádu v podobě tehdy již překonaného pojetí Zákona o konkurzu a vyrovnání. Ve své práci se tomuto pokusu zákonodárce obnovit fungující insolvenční řízení v nově nastolených tržních podmínkách věnuji. Popisuji nedostatky dřívější právní úpravy a konfrontací se současným insolvenčním zákonem docházím k závěru, zda stále v našem právním řádu přetrvávají.

Zkušenosti se zákonem o konkurzu a vyrovnání, bohatá judikatura i doktrína na něj navazující vyústily v roce 2006 v přelomový insolvenční zákon, vycházející z odlišných východisek a nastavující zcela jiná pravidla pro insolvenční správce. Za základní změny, které nový zákon přinesl, pak považuji zavedení nových forem řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka s důrazem na jejich sanační formu, rozšíření pravomocí věřitelů, jakožto reziduálních nositelů nároků na majetek dlužníka a zavedení insolvenčního rejstříku v souvislosti s procesem elektronizace české justice. Všechny tyto zásadní změny právní úpravy mají větší či menší vliv na postavení insolvenčního správce a byly přijaty v souladu s moderním fungujícím pojetím insolvenčního práva v zahraničí.

Samotní insolvenční správci jsou nyní podrobeni novým kvalifikačním předpokladům, zahrnujícím speciální zkoušku ministerstva spravedlnosti, s cílem

podstatně profesionalizovat funkci insolvenčních správců. Měli bychom se tak do budoucna v insolvenčních řízeních setkávat již jen s vysoce kompetentními specialisty na daný obor. V USA dostoupila oborová specializace dokonce již tak daleko, že je určitý druh insolvenčních správců přidělován vždy pro určité způsoby řešení úpadku dlužníka. Taková míra specializace není v našich poměrech nutná. Jako dobrý krok však vnímám ustanovování výhradně zvláštních správců do řízení, kde se jedná o ze zákona reorganizovatelné a finanční subjekty.

Za významný impuls pro změny v právní úpravě oblasti přeshraničních insolvenčních řízení pak považuji evropské předpisy, které unifikují danou problematiku a posouvají český právní řád směrem k vyspělým právním kulturám zemí Evropské unie.

Citátem na závěr se pokouším vystihnout podstatu vzniku předchozích kapitol. Na předešlých stranách jsem se pokoušel o přiblížení problematiky insolvenčního správce v insolvenčním řízení. Objasnil jsem jeho povahu, postavení a funkci tak, jak vyplývají z platných právních předpisů. Při svém výkladu jsem vyjadřoval názory, a to i menšinové, na řadu v literatuře i judikatuře zpochybňovaných ustanovení, které se objevují, nebo spíše objevovaly v průběhu porevolučního vývoje našeho insolvenčního práva. Současnou právní úpravu ve vztahu k insolvenčním správcům, pak až na výjimky uvedené v části „de lege ferenda“ hodnotím pozitivně. Kritizovaná ustanovení byla zrušena či změněna a nastavený právní rámec tak co do základních východisek odpovídá vyspělým zahraničním právním úpravám.

V úvodu jsem si stanovil základní cíle této práce, zda jsem jich v předešlém textu dosáhnul, ponechám na zhodnocení kritickým čtenářům. S ohledem na názory zde prezentované však doufám, že insolvenční právo postavené na transparentnosti, ekonomické efektivnosti a spravedlnosti navrátí insolvenčním správcům renomé, jaké si tato funkce právem zaslouží.

Seznam použité literatury

Monografie, odborné knihy

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2007.

BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír, KRČMÁŘ, Zdeněk. *Občanský soudní řád. Komentář.* 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006.

DĚDIČ, Jan, et al. *Obchodní zákoník. Komentář.* Praha: Polygon, 2002.

HENDRYCH, Dušan, et al. *Správní právo. Obecná část.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

HORA, Václav. *Základy přednášek o řízení konkursním a vyrovnávacím,* knihtiskárna „TYPUS“ Praha Smíchov, 1927.

JACKSON, Thomas H. *The Logic and Limit of Bankruptcy Law,* Cambridge (MA) : Harvard University Press, 1986, reprint Washington, D. C: Beard Books, 2001.

JORDAN, Robert, L., et al. *Bankruptcy.* 5. vydání. New York: New York foundation press, 1999.

KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo. I. díl.* Praha: ASPI, 2005.

RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo.* 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008., ISBN 978-80-7357-329-4.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

ZELENKA Jaroslav, MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Zákon konkursu a vyrovnání a předpisy související. Komentář.* 2. vyd. Praha: Linde, 2002.

ZELENKA Jaroslav, MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000.* Praha: Linde, 2007.

ZOULÍK, František. *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář.* 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 1998.

Odborné články

DVOŘÁK, Tomáš. Nad postavením správce konkursní podstaty. *Právní praxe v podnikání.* 2000, 2, s. 23.

ELIÁŠ, Karel. Konkurs. *Právník.* 1995, 2, s. 123.

HAVEL, Bohumil. Dobré mravy a poctivý obchodní styk. *Právník*. 2000, 1, s. 37.

HAVEL, Bohumil. Oddlužení - zbraň nebo hrozba? *Právní rozhledy*. 2007, 2, s. 50.

HAVEL, Bohumil. Komparace – Vědní obor nebo potřebný mýtus? *Právník*. 2003, 12, s. 1182.

Kauza Berka: účelové konkurzy a milionové tunely, 17. 6. 2010. *Lidové noviny*. 2010.

KOLÁROVÁ, Irena. *epravo.cz* [online]. 2007 [cit. 2011-03-27]. Pojem péče řádného hospodáře. Dostupné z WWW: <www.epravo.cz>.

KOZÁK, Jan. Nové úpadkové právo v České republice. *Právní zpravodaj*. 2008, 2, Dostupný také z WWW: <beck-online.cz>, s. 3.

POHL, Tomáš. Odpovědnost za škodu podle insolvenčního zákona. *Bulletin advokacie*. 2010, 7, s. 33.

RABAN, Přemysl. Moderní pojetí konkursu a jeho obraz v některých světových insolvenčních systémech. *Právní rozhledy*. 2002, 9, s. 429.

RICHTER, Tomáš. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. *Právní rozhledy*. 2006, 21, s. 766.

SLONKOVÁ, Sabina. Konkursů ala Berka byly stovky. *Hospodářské noviny*. 2004, 23. 9. 2004, s. 1.

ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*. 2009, 4, s. 153.

ŽIŽLAVSKÝ, Michal: U nových insolvencí je riziko krádeží a zpronevěr minimální. *E15*. 18. 1. 2010, s. 14.

Právní předpisy

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 306/2009 Sb. ve znění zákona č. 306/2009 Sb.

Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 312/2007 Sb. O obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců.

Vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.

Vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců.

Vyhláška č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.

Title 11 of the United States Code.

EU. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. 4. 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí. In *Úřední věstník*. 2001, L 125, s. 15-23.

EU. Nařízení Rady o insolvenčních řízeních. In *Úřední věstník EU*. 2000, OJ L 160, s. 1., dále pak EU. Směrnice Evropského parlamentu a Rady o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí. In *Úřední věstník EU*. 2001, L 125, s. 15.

Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ČR č. 241/2010 Sb.

Usnesení Ústavního soudu ČR sp.zn. III. ÚS 2101/09 ze dne 24.9.2009. In *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR*. 2009, s. 109.

Usnesení Ústavního soudu ČR sp.zn. III. ÚS 2101/09 ze dne 24.9.2009. In *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR*. 2009, s. 109.

Usnesení Ústavního soudu ČSFR sp.zn. I ÚS 191/92 ze dne 9.6.1992. In *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČSFR*. 1992,1 , s. 11.

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR sp.zn. Cpjn 19/98 ze dne 17.6.1998. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS*, 1998,7 , s. 361.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSCR 27/2010 ze dne 29.9.2010. In *Původní nebo upravené texty pro ASPI*.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 8 Tdo 708/2009 ze dne 10.12.2009. In *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS*, 2010, 7-8, s. 696.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 5 Tdo 515/2007 ze dne 27.6.2007.

Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 20 Cdo 2330/2006 ze dne 27.9.2007.

Odborné semináře

HRSTKOVÁ, Hana. *Konkurz a oddlužení v praxi. Přípravný seminář ČAK.* Praha. 4. 11. 2010.

HRSTKOVÁ, Hana. *Novelizovaný insolvenční zákon v praxi. Přípravný seminář ČAK.* Praha, 24. - 25. února 2010.

KOZÁK, Jan. *Reorganizace jako způsob řešení úpadku. Přípravný seminář ČAK.* Praha, 11. 11. 2010.

KOZÁK, Jan. *Insolvenční právo Přípravný seminář ČAK.,* Praha 2009.

PACHL, Lukáš. *Insolvenční zákon – konkurz, oddlužení k. 20. 7. 2009,* Praha 2009.

Resumé

Na předešlých stranách diplomant přibližuje problematiku postavení insolvenčního správce v insolvenčním řízení, jeho smysl, úkoly a funkce, tak jak vyplývají z platných předpisů. Při svém výkladu vyjadřuje názor na řadu v literatuře i judikatuře sporných ustanovení, ke kterým se vyjadřuje a přispívá tak k pluralitě názorů odborné i širší veřejnosti.

Diplomová práce je strukturována do desíti kapitol. V úvodní kapitole jsou představeny cíle pojednání, základní pojmy a motivace diplomanta k výběru tématu. V další pak uvádí historický vývoj insolvenčního řízení se zaměřením na osobu správce u nás i v zahraničí. Třetí kapitola pojednává o ekonomické podstatě moderního insolvenčního řízení, přičemž objasňuje úlohu insolvenčních správců v něm působících. Autor se zde věnuje též povinnostem, kvalifikačním předpokladům i úloze insolvenčních správců v jednotlivých způsobech řešení úpadku.

Další kapitola představuje jednotlivé druhy insolvenčních správců, vyplývající z insolvenčního zákona a zákona o insolvenčních správcích, způsob vedení evidence těchto subjektů a jejich odměňování. V pořadí pátá kapitola se pak zaměřuje na změny dotýkající se institutu insolvenčních správců, vyvolané účinností insolvenčního zákona ve vztahu k zákonu o konkurzu a vyrovnání. V šesté kapitole autor rozebírá téma zahraničních insolvenčních správců a dopady evropské legislativy na výkon jejich funkce v různých právních prostředích. Následující část nabízí náhled do právní úpravy insolvence a insolvenčních správců v USA, která je považována za první moderní právní úpravu řešení úpadku vůbec. Na úvod tohoto exkurzu nejprve diplomant objasňuje úskalí komparace a srovnávání obecně. Osmá kapitola je věnována civilněprávní i trestněprávní odpovědnosti insolvenčních správců při výkonu funkce, jejich kontrole a obligatornímu pojištění. Defekty předchozího zákona jsou pak demonstrovány na konkrétních příkladech pochybení insolvenčních správců v minulosti. Předposlední část představuje vize autora práce ohledně případné novelizace stávajícího zákona, které by považoval za přínosné. V závěrečné desáté kapitole je pak uvedeno celkové zhodnocení právní úpravy a víra diplomanta v příznivý budoucí vývoj institutu insolvenčního správce v ČR.

Résumé

The dissertation familiarises the reader with the topic of the role of the trustee in Czech insolvency proceeding, its meaning, tasks, and functions under the valid law. The author expresses his opinion on complex regulations and contributes to the numerous current opinions of expert and non-expert communities.

The thesis comprises of ten chapters. The first chapter discusses basic notions and motivation of the author for choosing the topic. The second chapter then introduces historical development of insolvency proceedings with focus on the trustee in the Czech Republic and abroad. The third chapter outlines economic background in current modern insolvency proceeding, while explaining the role of the participating trustee. Furthermore, the third chapter presents the duties, qualification recommendations, and roles of the trustee in the different bankruptcy solutions.

The next, fourth, chapter illustrates particular kinds of trustees under the Czech law, the approach towards keeping trustee records and trustee remuneration. The fifth chapter of the thesis features status changes of trustee role according to the current insolvency law with respect to former regulations. The author's attention in the sixth chapter is focused on the European legislation regarding cross-border insolvency, authority and responsibility of trustees acting abroad. The seventh section focuses on the conception of insolvency proceeding and trustees in the USA as the origin of the modern insolvency law; at the start of the chapter, the author presents an introduction of the method of comparison in this chapter. The eighth section is dedicated to civil and criminal liability, the oversight of the trustees and, last but not least, the obligatory insurance; defects of the former regulations are hereinafter illustrated by real-world examples of misusing trustees' authority occurring in the past. The ninth chapter presents the author's visions towards improving the contemporary legislation. The closing, tenth, chapter summarizes the quality of the legislation and expresses belief in the positive progress of the insolvency proceedings and the nature of the trustee in the future.